

АҚОРДА

ТҮРКІ ЖҰРТЫ ТАТУЛЫҚТЫ ТУ ЕТЕДІ

Қасым-Жомарт Тоқаев
Түркі мемлекеттері
ұйымының 13-саммитінде
сөз сөйледі.

Мемлекет басшысы Түркі мемлекеттері ұйымы түркі әлемінің тұтастығын нығайтып келе жатқан бірегей құрылым екеніне назар аударды.

— Бауырлас елдердің егемендігіне, ұлттық мүддесіне құрметпен қарау — біздің мызғымас қағидатымыз. Түркі жұрты танымының ішкі бауындай тату болып, бағыт-бағдарынан ауытқымай, бірлесіп алға нық кадам жасауда. «Түркі ғасыры: тіліміз де, ойымызда, ісіміз де — бір» атты бүгінгі басқосу тақырыбының мән-мағынасы өте терең. Бұл жиын Бірінші Түркология құрылтайының 100 жылдығымен орайлас өтіп жатыр. Мұның символдық мәні де ерекше. Осыдан бір ғасыр бұрын бауырлас елдердің зиялы қауым өкілдері рухани тұтастығымызды нығайту үшін ортақ мүдде жолында Баку қаласында үлкен жиын ұйымдастырып, күш біріктірген болатын. Біз бабаларымыздың осы аманатына адал болып, түркі әлемінің ауызбіршілігін күшейту үшін жұмыла әрекет етіп келеміз, — деді Мемлекет басшысы.

Президент осы орайда Режеп Тайип Ердоғанның бастамасымен Түркі мемлекеттері ұйымы аллеясының ашылғанын ерекше атап өтті.

— Бұл аллея мызғымас бауырластығымыздың символына айналады деп сенемін. Баршаңызға мәлім, қазір әлемдегі геосаяси ахуал ушығып барады. Таяу Шығыстағы жағдай, әсіресе Ормуз бұғазы төңірегіндегі текетірес күрделене түсті. Мұның бәрі жаһан елдерінің, әсіресе шекаралас түркі мемлекеттерінің сауда-экономикалық және көлік-логистикалық байланысына кері әсерін тигізуде. Қазақстан бір белгілі, яғни хусит деген әскери қозғалыстың бауырлас Сауд Арабиясына қарсы негізсіз шабуыл жа-

сағанына наразылық білдірді. Осындай жөнсіз әрекеттерді тоқтату керек деген мәлімдемелерге қосыламыз, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Мемлекет басшысы Қазақстанның ТМҰ аясындағы экономикалық ықпалдастық айрықша рөл атқаратынына сенім артатынын айтты.

— Біздің еліміздің Ұйымға мүше елдермен алыс-берісі биыл 10 миллиард долларға жуықтады. Былтырғы жылмен салыстырғанда бұл көрсеткіш 40 пайызға артып отыр. Осы қарқынды сақтап қалу үшін әлі де бірқатар шараларды іске асыруымыз керек. Ең алдымен, «Түркі әлемінің келешегі — 2040» бағдарламасын сапалы орындау өте маңызды. Осы тұста Түркі мемлекеттері ұйымының 2027-2031 жылдарға арналған стратегиясын жедел қабылдау қажет. Біз бұл құжаттың жобасында көрсетілген сауда, инвестиция, қаржы, өндіріс, ауыл шаруашылығы, цифрлық технология, білім-ғылым және басқа да салаларды дамытуға қатысты шараларды қолдаймыз. Ең басты-

сы, бес жылға арналған стратегияда нақты жобалар көрініс табуы керек. Сондықтан Түркі инвестициялық қорының мүмкіндіктерін барынша қолдану қажет. Оның әлеуеті зор. Бұл қаржылық институттың толыққанды жұмыс істеуіне барлық жағдайды жасап берсек, жөн болар. Бұған қоса, экономикалық ықпалдастықты күшейту үшін Түркі сауда-өнеркәсіп палатасының мүмкіндігін пайдаланған абзал. Қазақстан бұл құрылымға төрағалық еткен кезеңде бірқатар шаралар өткізіп, маңызды құжаттар әзірледі. Осы бағыттағы жұмысты жандандыру мақсатымен келесі жылы Қазақстанда Іскерлік форумын өткізуді ұсынамыз. Біздің ойымызша, Ұйымымыздың аясындағы Ақсақалдар кеңесінің жұмысы да өте маңызды. Осы құрылымға қаржылай және басқа да түрлі көмегімізді көрсетуіміз қажет, — деді Президент.

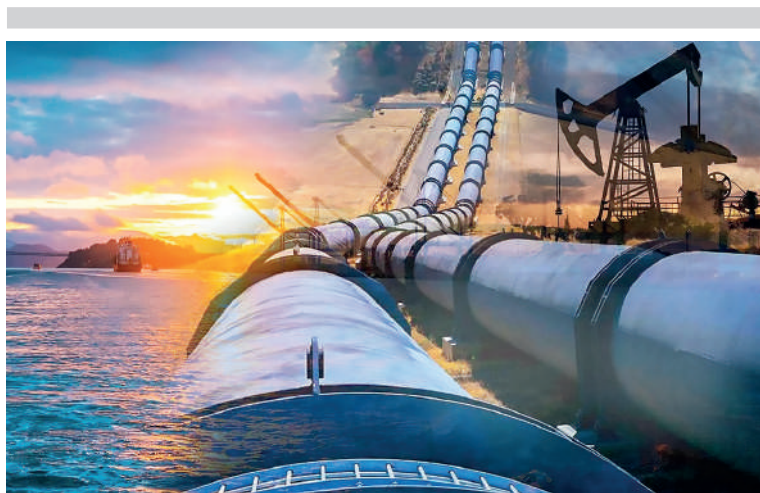
Қасым-Жомарт Тоқаев ынтымақтастықты нығайту жолында «Түркі мемлекеттері ұйымы +» форматын қолданудың маңызы зор екеніне мән берді.

— Ұйымымыздың беделін арттыру үшін Ресейдің ниетіне оң пікірімізді білдіріп, бұл елді осы форматқа қосылуға немесе Ұйымға бақылаушы ретінде қатысуға шақырсақ, дұрыс әрі әділетті шешім болар еді. Өйткені Ресей ірі мемлекет ретінде көне заманнан бері түркі әлемімен тығыз байланыста болған. Бұл елде тарихи мекенін тапқан түркі халықтары көп. Қазіргі таңда Ресей «Алтай өңірі — Түркі өркениетінің алтын бесігі» деген тұжырымдаманы дәріптеуде. Қазақстан бұл тұжырымдаманы қолдайды. Орыс тілінде түркі тілдерінен тамыр тартатын сөздер де аз емес. Жалпы, Ресей түркі елдерінің, яғни біздің Ұйымның бір бөлігі болса, бәрімізге пайдасын тигізер еді, — деді Мемлекет басшысы.

Президент көлік-логистика саласындағы әріптестікті тереңдету басым міндеттің бірі деп санайды.

— Түркі әлемін өзара байланыстыру ісінде Транскаспий халықаралық көлік бағытының алатын орны ерекше. Биылғы 9 айда Орта дәліз арқылы тасымалданған жүктің көлемі 30 пайызға артты. Соның ішінде транзиттік тасымал көлемі 90 пайызға өсті. Ал Қазақстанның Түркі мемлекеттері ұйымына мүше елдермен теміржол арқылы жүк тасымалы 10 пайызға ұлғайып, 40 миллион тоннаға жакындады. Автокөлікпен тасымалданған жүк көлемі де 20 пайызға көбейіп, 6,5 миллион тоннаға жетті. Осы орайда, біз Қазақстанның транзиттік әлеуетін арттыра түсу үшін елімізде басымдық ретінде арнайы бағдарламаны жүзеге асыратын болдық. Жалпы, еліміз үшін Орта дәліз бойындағы логистика инфрақұрылымын және теңіз порттарын жаңғырту жұмысының маңыздылығы өзгермейді. Алайда басқа көлік-логистика бағдарлары, яғни Солтүстік-Оңтүстік дәлізі, «Бір белдеу, бір жол» жобасы және өзге де жолдар Қазақстан үшін өте пайдалы әрі тиімді болып қала береді, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

(Жалғасы 2-бетте)

ЖАЙЫҚТАН ЖЕЙХАНҒА ДЕЙІН

Қазақ мұнайын БТЖ-мен Жерорта теңізіне шығару жұмысы бірнеше көлік түрін тоғыстырған логистикаға сүйенеді. Күрделі жүйе іркіліссіз жұмыс істеуі үшін негізгі үш кезеңді мықтап үйлестіру керек, олар: шикізатты Ақтау портына апару, Каспий арқылы танкермен тасу және Әзербайжаннан Түркияға дейінгі құбыр желісімен ары айдау. Бірінші кезеңде қара алтын Батыс Қазақстандағы кен орындарынан Ақтау портына жеткізіледі.

→ 10-11

ӨҢДЕУ ӨНЕРКӘСІБІ – ӨРКЕНДЕУ ӨЗЕГІ

Республика күні қарсаңында Мемлекет басшысы телекөпір арқылы құрылысына ақ жол ашқан Ақтау мыс балқыту зауыты – кеңес кезінен өзге елдердің шикізат қоймасы болып келген Қазақстанның жаңа замандағы түлеуі мен өнеркәсіптік қуатын паш ететін тағы бір символға айналмақ.

→ 12

ЖЕТІ ТАҒДЫРДЫҢ ЖАН СЫРЫ

Театрлар жаңа маусымын ашып, бірінен соң бірі тың қойылымдарын ұсынып, көрерменді қуанып жатыр. Соның бірі – Астана қаласының Музыкалық жас көрермен театрында премьерасы өткен «Ана жолы» пластикалық-музыкалық спектакль-перформансы. Өмірден алынған оқиғаларға негізделген туынды ана мен қыздың қарым-қатынасын, әйелдің арманы мен өмірлік таңдауын арқау етеді. Мұнда әртүрлі тағдыр иелерінің өмірі арқылы бүгінгі қоғамдағы өзекті мәселелер қозғалады.

→ 16

АҚОРДА

31 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

ТҮРКІ ЖҰРТЫ ТАТУЛЫҚТЫ ТУ ЕТЕДІ

(Басы 1-бетте)

Мемлекет басшысының пікірінше, цифрландыру және жасанды интеллекттің дамыту — бүгінгі күннің талабы.

— Елдеріміз жаппай цифрландыру мәселесімен белсенді түрде айналысып жатыр. Қазақстан цифрлық ел болуды мақсат етіп отыр. Бұл бағытта ауқымды жұмыс істелуде. Биыл елімізде — Цифрландыру және жасанды интеллект жылы. Астанада Alem.ai жасанды интеллект орталығы құрылды. Жасанды интеллект саласына қажетті мамандар даярлайтын Qazaq AI Research университеті ашылды. Қуаттылығы 1 ПигаВатт болатын Деректерді өңдеу орталықтарының алқабы құрылып жатыр. Екі суперкомпьютер іске қосылды. Таяу арада үшінші өте қуатты суперкомпьютер өз жұмысын бастайды. Цифрлық кодекс, Жасанды интеллект туралы арнайы заң қабылданды. Қажет болса, осы тәжірибемізді бауырлас елдермен бөлісуге дайынбыз. Өздеріңізге жақсы белгілі, биыл мамыр айында Түркістанда өткен басқосуда жасанды интеллект және цифрлық даму мәселесін талқылады. Қазір сол жиында көтерілген бірқатар маңызды бастаманы жүзеге асырып жатырмыз. Бұдан бөлек, жақында Қазақстан мен Әзербайжан арасында Транскаспий талшықты-оптикалық байланыс желісі іске қосылды. Осы бірегей жобаның игілігін түркі мемлекеттері де көре алады. Бұдан бөлек, әлі де жедел атқарылуға тиіс жұмыстар аз емес. Атап айтқанда, Киберқауіпсіздік кеңесін, Цифрлық мониторинг және инновациялар орталықтарын құру бастамасын жүзеге асыруды тездеткен жөн. Бұл жобалар елдеріміздің цифрлық саладағы ынтымақтастығын нығайта түсетіні сөзсіз, — деді Президент.

Мемлекет басшысы мәдени-гуманитарлық ықпалдастықты одан әрі дамыту мәселесі де әріптестіктің маңызды бағытының бірі екенін айтты.

— Қазақстан түркі халықтарының тарихи мұрасын зерделеу, сақтау және дәріптеу ісіне айрықша көңіл бөледі. Мен биыл Түркістанда өткен басқосуда Түркі өркениеті орталығын және дала өркениетін дәріптеуге арналған

«Мәңгілік ел» орталығын құруды ұсындым. Қазір тиісті жұмыстар жүргізіліп жатыр. Осы орайда, Түркі өркениетінің мұрасын сақтау жөніндегі конвенцияны тездетіп қабылдаған жөн деп санаймыз. Сонымен қатар елімізде «Қазақстан тарихы: ежелгі дәуірден бүгінге дейін» атты жеті томдық ауқымды еңбек әзірленіп жатыр. Осы жұмысқа белсене қатысқан түркі елдерінің ғалымдарына шынайы алғыс білдіреміз. Академиялық еңбек тарихи оқиғаларға ғылыми тұрғыдан кең ауқымда, шынайы және әділ көзқараспен қарауға көмектеседі, — деді ол.

Бұдан бөлек, Қасым-Жомарт Тоқаев Ұйымға қарасты құрылымдар да іргелі істер атқарып жатқанын атап өтті.

— Түркі академиясының бастамасымен ортақ тарихи және мәдени ескерткіштерге арналған бірқатар еңбектер жарық көрді. Атап айтқанда, «Түркі әлемінің киелі географиясы» үш томдығы, «Көне түркі жазбаларының» бес томдық каталогі дайындалды. Сондай-ақ «Қазіргі түркі тілдері сөздігінің» 25 томдығы басылып шықты. Бұл еңбектер — түркі ғалымдары жұмысының үлкен нәтижесі. Сонымен қатар Түркі мәдениеті және мұрасы қоры «Turkic Heritage» халықаралық цифрлық платформасын дайындады. Бұл бірегей цифрлық өнім түркі халықтарының тарихын, әдебиетін, мәдениетін танып-білуге мүмкіндік береді. Түркі әлемінің тарихында Алтайдың алатын орны ерекше. Биыл Қазақстанда «Алтай — Түркі әлемі-

нің алтын бесігі» халықаралық фестивалі жоғары деңгейде өтті. ИСЕСКО Ұйымының шешімімен киелі Түркістан шаһары келесі жылы Ислам әлемінің мәдени астанасы атанбақ. Біз осы бастама аясында түркі өркениетінің рухани үндестігі мен сабақтастығын сақтауға ықпал ететін ауқымды шаралар өткізуді жоспарлап отырмыз. Атап айтқанда, әдебиет пен тіл мәселесіне арналған Қожа Ахмет Ясауи халықаралық форумын, сондай-ақ Түркі және ислам әлемі мұражай ісі мамандарының жиынын өткіземіз. Ғалымдарымызды осы іс-шараларға белсене атсалысуға шақырамыз, — деді Мемлекет басшысы.

Қазақстан Президенті Түркі мемлекеттері Ұйымын институционалдық тұрғыдан дамытуға айрықша назар аударуға шақырды.

— Сонғы жылдары Ұйым қызметінің аясы кеңейді, бұл құрылым 60 түрлі бағытта жұмыс жүргізіп жатыр. Дегенмен олардың кейбірі бір-бірін қайталайтыны жасырын емес. Сондықтан ортақ істе басымдық берілуге тиіс салаларды анықтап алуымыз керек. Жалпы, алдымызда тұрған міндеттер мен басымдықтарды айқындау қажет. Сонымен қатар Ұйымымыздың ең жоғары деңгейінде қолқойылған шарттардың ережелерін бұзуға болмайды деп санаймыз. Сондай-ақ Ұйым жанындағы Тұрақты өкілдер кеңесін құру маңызды екенін тағы да айта кеткен жөн. Биыл мамыр айында Түркістанда өткен ең жоғары жиында мен Түркі мемлекеттері Ұйымы әскери альянс емес, бо-

лашақта да болмауы керек деп айтқан едім. Бұл — Қазақстанның ұстанымы, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Мемлекет басшысы сөз соңында қазаққа «Береке — бірлікте, ырыс — ынтымақта» деген мақал бар екенін еске салып, бір жеңнен қол, бір жағадан бас шығарып, ортақ мақсат жолында бірлесе әрекет ету керектігін айтты. Сонда түбі бір түркі жұрты да өсіп-өркендей береді.

— Бүгінгі басқосу Ұйым жұмысына жаңа серпін беріп, ықпалдастығымызды нығайта түседі деп сенемін. Осы орайда, Әзербайжан мемлекеті Ұйымға бытырлан бері төрағалық етіп, оның абырой-беделінің артуына мол үлес қосқанын баса айтқым келеді. Мен Әзербайжан тарапына ризашылығымды білдіремін. Енді төрағалық ету міндеті Түркияға жүктеледі. Алдағы уақытта да Ұйым аясында тың бастамалар жүзеге асырылады деп сенемін. Сондай-ақ Кубанычбек Омуралиев мырзаға табанды қызметі үшін алғыс айтамын. Ал жаңа Бас хатшы Мирвохид Азимов мырзаға сәттілік тілеймін. Алқалы жиынды жоғары дәрежеде өткізгені үшін Түркия Республикасының Президентіне тағы да ризашылығымды білдіремін, — деді Қазақстан Президенті.

Сондай-ақ саммитте Түркия Президенті Режеп Тайип Ердоған, Қырғызстан Президенті Садыр Жапаров, Өзбекстан Президенті Шавкат Мирзиёев, Түрікменстан Президенті Сердар Бердімұхамедов, Әзербайжан Сыртқы істер министрі Джейхун

Байрамов, ТМҰ Бас хатшысы Кубанычбек Омуралиев сөз сөйледі.

Түркі мемлекеттері Ұйымы 13-ші саммитінің қорытындысы бойынша Анкара декларациясы қабылданды.

Сондай-ақ Мемлекет басшысы Түркияға ресми сапары аясында бірнеше іс-шараларға қатысты. Атап айтқанда, Қасым-Жомарт Тоқаев Түркі мемлекеттері Ұйымына мүше елдердің басшыларымен бірге астаналық «Бештепе» саябағындағы Түркі әлемі аллеясын ашты.

Аталған алаңда Түркия, Әзербайжан, Қазақстан, Қырғызстан, Өзбекстан және Түрікменстан елдерінің ұлттық павильондары орналасқан. Экспозицияларда бауырлас халықтардың ынтымақ-бірлігі мен сан алуан мәдениеті, бай рухани дәстүрі көрініс тапқан.

Қазақ киіз үйі Ұлы дала рухы мен түркі дүниесінің ортақ тарихи тамырын бейнелейді. Президенттерге киіз үйдің безендірілуіне арқау болған ежелгі түркі өркениеті, соның ішінде сақтар мұрасы, халқымыздың табиғатпен үйлесімді өмір салты және заманауи Қазақстанның келбеті жайында мәлімет берілді.

Мемлекеттер басшыларының назарына қазақ халқының дәстүрлі саятшылық өнерін паш ететін «Сақ аңшысы» мүсіндік композициясы ұсынылды. Сондай-ақ мәртебелі меймандарға көне түркі жазба мәдениетінен мол мағлұмат беретін Орхон ескерткіштері көрсетілді.

Қасым-Жомарт Тоқаев ТМҰға мүше елдер басшыларымен бірге Түркі әлемі аллеясына ағаш екті.

Сонымен қатар ТМҰ-ға мүше елдер басшылары түркі әлемі өнер шеберлерінің концертін тамашалады.

Концертте «Түркі әлемі» ансамблі мен Түркия Республикасы Президенттік симфониялық оркестрі Ұйымға мүше елдердің ең таңдаулы музыкалық шығармаларын орындады.

Құрметті қонақтар түркі халықтарының ұлттық билерін тамашалады. Сондай-ақ іс-шара аясында түркиялық танымал әнші Кырач пен Қазақстанның халық әртісі Димаш Құдайберген өнер көрсетті.

КОНСТИТУЦИЯ ҚОҒАМ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН АЙҚЫНДАЙДЫ

Ақордада Ерлан Қариннің төрағалығымен ішкі саясат мәселелері жөнінде республикалық кеңес өтті. Жиынға Президент Әкімшілігі құрылымдық бөлімшелерінің басшылары, Үкімет мүшелері, өңір әкімдерінің орынбасарлары және ішкі саясат басқармаларының басшылары қатысты.

Вице-Президент идеологиялық күн тәртібін қалыптастыратын конституциялық құндылықтарға кеңінен тоқталды.

— Конституциямыз мемлекеттің құқықтық негізін ғана емес, сонымен қатар қоғамдағы іргелі құндылықтарды да айқындайды. Осылайша, тарихымызда тұңғыш рет ел идеологиясының бағыт-бағдары нақтыланып, мазмұндық тұрғыдан толықты. Сондықтан біздің ең басты міндетіміз — консти-

туциялық құндылықтарды түсіндіру және насихаттау, — деді Ерлан Қарин.

Осы орайда Вице-Президент прогрессивті конституциялық құндылықтарды одан әрі ілгерілетіп, қоғамдық санада орнықтыру қажет екенін атап өтті.

— Мемлекет басшысының саясаты Қазақстанды одан әрі өркендетуге бағытталған.

Елімізде елеулі өзгерістер болып жатыр. Қоғамдық өмірдің барлық саласы жаңғыруда. Сондықтан халық арасында еңбекқорлық, білім, ғылым және прогресс секілді жасампаз құндылықтарды дәріптеу өте маңызды. Сонымен қатар ескілікті, тоғышарлықты, радикализмді насихаттайтын кез келген әрекетке қатаң тосқауыл қою керек. Көпшілік ортада арагидік ұшырасатын түрлі шектен тыс әрекеттер мен мәдениетсіздікке адамдардың өзі қарсы екенін көріп жүрміз. Бұл қоғам мәдениеті мен құндылықтардың өзгере бастағанын білдіреді. Демек, Президенттің прогрессивті реформалары жұртшылық тарапынан кеңінен қолдау тапты әрі бұл бұлжымас сипатқа ие болды, — деді Ерлан Қарин.

Вице-Президенттің пайымдауынша, ішкі саясаттың басым бағытының бірі — Мемлекет басшысының тапсырмалары мен бастамаларын сапалы іске асыру.

— Президент Қасым-Жомарт Тоқаев өз Жолдауында Мемлекеттік басқару жүйесін реформалаудың кешенді жоспарын әзірлеуді

тапсырды. Цифрландыру мен жасанды интеллекттің қолдануға негізделген жаңа экономикаға сай мемлекеттік басқару моделін қалыптастыру қажет. Сондықтан мемлекеттің сервистік моделінің тетіктерін, атап айтқанда, халықпен кері байланыс орнатуға арналған ақпараттық жүйелерді жетілдіру ісін жеделдеткен жөн. Орталық мемлекеттік органдар мен өңірлердің барлық байланыс орталықтарын бірыңғай цифрлық платформаға біріктіру маңызды міндетке айналып отыр, — деді Ерлан Қарин.

Кеңес барысында этносаралық және конфессияаралық келісімді нығайту, қоғамдық бірлестіктермен және сарапшылармен ықпалдастық мәселелері, сондай-ақ мәдени-гуманитарлық, ақпараттық, отбасы және жастар саясатындағы басымдықтар қаралды.

Жиын қорытындысы бойынша жауапты мемлекеттік органдарға ішкі саясаттың негізгі бағыттарын жүзеге асыру жөнінде нақты тапсырмалар берілді.

ҚҰРЫЛТАЙ

31 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

ОРТАЛЫҚ АЗИЯ: ПАРЛАМЕНТАРАЛЫҚ ДИАЛОГ ДАҢҒЫЛЫ

Құрылтай Төрағасы Айбек Дәдебай бастаған делегация Душанбеде өткен Орталық Азия мемлекеттерінің IV Парламентаралық форумына қатысты.

«Орталық Азиядағы бейбітшілік, қауіпсіздік және өркендеу жолындағы бірлік» тақырыбына арналған жиында Қазақстан, Қырғызстан, Тәжікстан, Түрікменстан және Өзбекстан парламенттерінің өкілдері бас қосты.

Спикер жиын қатысушыларына арнаған сөзінде Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың бастамасымен Қазақстанда жүзеге асырылып жатқан ауқымды саяси және әлеуметтік-экономикалық өзгерістер туралы баяндады. Ол жаңа Конституцияның қабылданғанына назар аударып, «Заң және тәртіп» қағидатына, бірлік пен келісімге негізделген Әділетті, Прогрессивті және Қуатты Қазақстанды құрудың негізгі бағыттарын таныстырды. Соңғы жеті жылда Мемлекет басшысының реформаларының нәтижесінде ел экономикасы 30 пайызға өсіп, жан басына шаққандағы жалпы ішкі өнім 15 мың доллардан асты.

Сондай-ақ Президенттің кешегі Қазақстан халқына арнаған Жолдауының маңыздылығын тілге тиек етті. Аталған құжатта еліміздің түрлі саласында ауқымды құрылыс жұмыстарын жүргізу міндеті қойылған. Бұл бастамалар елді жаңғыртып, қазақстандықтар үшін жаңа мүмкіндіктерге жол ашады. Атап айтқанда, жаңа жолдар, әуежайлар, вокзалдар мен ауруханалар салу, ауыл шаруашылығы, көлік және су пайдалану салаларын цифрландыру, энергетика секторын түбегейлі жаңғырту көзделген.

Құрылтай Төрағасы атап өткендей, Мемлекет басшысының бұл бастамалары Қазақстанның дамуына тың серпін беріп қана қоймай, бүкіл Орталық Азия өңірінде экономикалық өсімге және ынтымақтастықты нығайтуға қосымша мүмкіндіктер ашады.

Кездесуде Айбек Дәдебай бұл форум өңірлік парламенттік ынтымақтастықтың жаңа кезеңіне жол ашатынын айтты. Оның пайымдауынша, халықаралық жиын аймақтық тұрақтылықты нығайтуға, Орталық

Азияны орнықты бейбітшілік пен ортақ даму кеңістігіне айналдыруға бағытталған.

— Бүгінде біз өңірлік, су және экологиялық қауіпсіздік, экономикалық интеграцияны тереңдету мәселелерін талқылап отырмыз. Айтылғандардың барлығы Орталық Азия өңірінің тұрақты дамуы үшін аса маңызды. Қазіргі сын-көтерлерге тек парламенттеріміздің күш-жігерін біріктіріп, заң шығару жұмысын үйлестіріп, ортақ ұстанымдар қалыптастыру арқылы жауап беруіміз керек деп есептеймін. Парламенттік дипломатия нақты нәтижеге бағытталуға тиіс, — деді Құрылтай Төрағасы.

Сонымен қатар ол мемлекет басшыларының бастамасымен ХХІ ғасырда Орталық Азияны дамытуға бағытталған достық, тату көршілік және ынтымақтастық туралы шартты ратификациялау процесі басталғанын айтты. Бұдан бөлек, Парламентаралық форум, Орталық Азия мен Әзербайжан елдері әйел көшбасшыларының диалогы, өңірлік қауіпсіздік пен ынтымақтастық диалогы сияқты алаңдар сәтті жұмыс істеп жатқанын баяндады.

Талқылау барысында Қазақстан делегациясы өңірдегі бейбітшілік пен қауіпсіздікті қамтамасыз етуге, тұрақты дамуды қолдауға бағытталған парламенттердің практикалық рөлін арттыру жөнінде бірқатар ұсыныс білдірді.

Атап айтқанда, Орталық Азияның ядролық қарудан азат аймақ мәртебесін сақтаудың маңыздылығы, сондай-ақ Халықаралық биологиялық қауіпсіздік агенттігінің құру бастамасының өзектілігі атап өтілді.

Бұдан бөлек, көші-қонды бақылау мәселесі сөз болып, Қазақстанның осы бағыттағы заңнаманы үнемі жетілдіріп келе жатқаны және өз тәжірибесін өңірдегі басқа елдермен бөлісуге дайын екені айтылды.

Экономикалық және цифрлық интеграция аясында электрондық сауда, кеден жұмысын электронды түрде басқару, инвестиция, көлік және өнеркәсіптік кооперация салаларында заңнамалық тәжірибе алмасу ұсынылды. Бұл бағыттағы құқықтық кедергілерді жою іскерлік ортаны дамытуға жол ашады. Құрылтай Төрағасының пікірінше, мұндай бірлескен қадамдар Қазақстан Президентінің өңіршілдік сауда көлемін 20 миллиард долларға жеткізу жөніндегі бастамасын жүзеге асыруға қажетті жағдай қалыптастырады.

Форумның негізгі тақырыптарының бірі су және климат қауіпсіздігі болды. Құрылтай депутаттары әріптестерінің назарын Су пайдалану жөніндегі негіздемелік конвенцияны қабылдау жұмыстарын жеделдету қажеттігіне аударды.

Сондай-ақ Арал мәселесін шешу бағытындағы бірлескен жұмысты күшейту мәселесі көтерілді. Осыған байланысты Қазақстан делегациясы су және климат мәселелері бойынша сарапшылар мен Халықаралық Аралды құтқару қорының өкілдерін ұйыстыра отырып, тұрақты парламентаралық диалог орнатуды ұсынды.

Экологиялық тақырыпты жалғастырған Айбек Дәдебай өңірлік міндеттерді шешуге қоғамның қатысуын қамтамасыз ететін тиімді құрал ретінде волонтерлік қозғалысты дамытудың маңыздылығын атап өтті. Ол волонтерлік бастамаларды Парламент деңгейінде қолдауды және жыл сайын Орталық Азияның экологиялық жауапкершілік апталығын өткізу мүмкіндігін қарастыруды ұсынды.

Сонымен қатар Құрылтай Төрағасы білім беру саласындағы ынтымақтастықты кеңейту және өңір елдері арасында жаңа технологиялар бағытындағы байланыстарды нығайту перспективаларына тоқталды. Атап айтқанда, Қазақстан ұсынған Жасанды интеллект саласындағы Орталық Азия әріптестігі бағдарламасын әзірлеу бастамасын заңнамалық тұрғыдан қолдау мәселесі сөз болды.

Құрылтай Төрағасы Индустрия 4.0 саласындағы өңірлік ынтымақтастықты дамыту үшін өнеркәсіптік деректерді жинау

бағытында бірлескен жобаларды жүзеге асыруды ұсынды. Бұл ретте Қазақстанда әзірленіп жатқан Kazakhstan Physical AI Data Factory тұжырымдамасын негізге алу ұсынылды.

Орталық Азия елдерінің күш біріктіруі Physical AI технологияларына арналған өңірлік деректер хабын қалыптастыруға және жаңа технологиялық шешімдерді дамытуға мүмкіндік береді.

Пленарлық отырыстың қорытындысы бойынша форумға қатысушылар парламентаралық ынтымақтастықты одан әрі дамыту жөніндегі ортақ ұстанымдарды бекіткен Душанбе декларациясын қабылдады.

Сапар аясында Айбек Дәдебай Тәжікстан Республикасы Маджлиси Оли Маджлиси миллинің Төрағасы Рустами Эмомалимен және Өзбекстан Республикасы Олий Мәжілісі Сенатының Төрағасы Танзила Нарбаевамен екіжақты кездесулер өткізді. Келіссөздерде заң шығару тәжірибесімен алмасу жолдары талқыланды.

Форум барысында Құрылтай депутаттары өңірлік қауіпсіздік, парламенттік дипломатия, экономикалық интеграция және экология мәселелері қаралатын панельдік сессияларға да белсене қатысты. Шара соңында делегация басшылары Тәжікстанның ұлттық батыры Исмоил Сомонидің ескерткішіне гүл шоқтарын қойды.

ҚҰРЫЛТАЙ

31 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

АЛДАҒЫ ОТЫРЫСТЫҢ КҮН ТӘРТІБІ БЕКІТІЛДІ

Құрылтай Спикері Айбек Дәдебайдың төрағалығымен өткен Бюро отырысында Құрылтайдың алдағы отырысының күн тәртібі нақтыланды. Сондай-ақ комитеттердің алдына Мемлекет басшысының Жолдауында айтылған тапсырмаларды жүзеге асыру бойынша бірқатар нақты міндет қойылды.

Салалық комитеттерге жаңа Азаматтық кодексті әзірлеу жұмысын ұйымдастыру, «Алатау қаласының арнаулы құқықтық режимі туралы» конституциялық заңға сот жүйесінің қызметіне қатысты түзетулердің уақытылы қабылдануын қамтамасыз ету, салық заңнамасына енгізілетін өзгерістер пакеті бойынша ұсыныстар әзірлеу және басқа да міндеттер жүктелді.

Құрылтай Төрағасы Үкімет әзірлеп жатқан «Капитал нарығы туралы» заң жобасы сапалы әрі жан-жақты қаралуға тиіс екенін айтты. Республикалық бюджет жобасын қарау барысында ең төменгі жалақыны 110 000 теңгеге дейін арттыруға қатысты нормалар мен тиісті шығыстардың ескерілуіне назар аударылады. Ерекше қажеттіліктері бар балаларды кешенді қолдау туралы заң жобасы аясында инклюзивті білім беру инфрақұрылымын дамытуға да маңыз берілуге тиіс.

Сонымен қатар энергия үнемдеу, энергия тиімділігін арттыру және баламалы энергия көздерін дамытуға қатысты заң жобаларын қарауды жеделдету тапсырылды. 2027 жылғы қаңтардан бастап микро және шағын бизнесті тексеруге үш жылдық мораторий енгізу мәселесі Үкіметпен бірлесіп пысықталады.

Құрылтайдың Өңірлік және инфрақұрылымдық даму комитеті ауылдық аумақтарды дамытуға, логистикалық инфрақұрылымдарды жетілдіруге және жолдардың сапасын арттыруға баса назар аударуы керек. Цифрландыру, инновациялар және ғылым комитеті еліміздің цифрлық трансформациясын құқықтық тұрғыдан қамтамасыз ету жұмыстарын

жалғастыруға тиіс. Ал Аграрлық мәселелер жөніндегі комитетке Су кодексі нормаларының орындалу барысын зерделеу, суды үнемдейтін озық технологиялардың қолданылуын, агрохимиялық жаңашылдықтардың енгізілуі барысын пысықтау тапсырылды.

«Халықтық құрылыс» бағдарламасы барлық комитеттер мен фракциялар жұмысының басым бағыттарының бірі ретінде айқындалды. Олар ел дамуының басым бағыттары бойынша ұзақмерзімді стратегиялық құжат әзірлеуге бірлесе атсалысады.

Құрылтай жанындағы Қоғамдық палатаның алғашқы отырысы Президент Жолдауына арналып, стратегиялық ба-

сымдықтар сарапшылардың қатысуымен жан-жақты талқыланады.

Сондай-ақ 2 қарашадан бастап депутаттар ел аумағында Президент Жолдауын түсіндіру мақсатында өңірлерге сапарларға шығады.

Бюро отырысында алдағы Құрылтай отырысының күн тәртібі де айқындалды. Бірінші оқылымда Ветеринария мәселелері бойынша кейбір заңнамалық актілерге енгізілетін өзгерістер мен толықтырулар жобасы қаралады. Түзетулер мемлекеттік органдардың ветеринария саласындағы өкілеттіктерінің аражігін ажыратуға, ветеринариялық дәрігерлердің мәртебесін көтеруге және оларды әлеуметтік қолдауға бағытталған. Саланы цифрландыруға да ерекше көңіл бөлініп отыр. Бұған қоса, ветеринариялық бақылау мен биологиялық қауіпсіздік талаптарын күшейту, ветеринариялық қызмет субъектілерінің жауапкершілігін арттыру шаралары да ұсынылады.

Сонымен қатар депутаттар «Қазақстан Республикасы мен Азия Даму Банкі арасындағы Қарыз туралы келісімді (Жай операциялар) (Фискалдық басқару және қаржы секторы реформаларының бағдарламасы — 2-кіші бағдарлама) ратификациялау туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасын қарайды.

Бюро «Қазақстан Республикасының шекара маңындағы аумақтарын дамыту туралы» заң жобасын жұмысқа қабылдап, құжат бойынша салалық комитеттің қорытынды әзірлеу мерзімін де белгіледі.

АЗАМАТТЫҚ КОДЕКС ЖӨНІНДЕГІ ПРЕЗИДЕНТТІҢ БАСТАМАСЫ ТАЛҚЫЛАНДЫ

Құрылтайдың Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитетінде «Қазақстан Республикасы Президентінің 2026 жылғы 28 қазандағы Қазақстан халқына Жолдауы: цифрлық экономика тұрғысынан азаматтық заңнаманы жетілдіру және қайта қарау мәселелері» тақырыбында дөңгелек үстел өтті. «Әділет» партиясы мен Maqsut Narikbayev University бірлесіп ұйымдастырған алқалы жиынға Құрылтай Төрағасының орынбасары Нұрлан Бекназаров қатысты.

Отырыста комитет төрағасы Үнзила Шапақ бұл іс-шара Мемлекет басшысының Жолдауында айтылған жаңа Азаматтық кодексті қабылдау қажеттігі туралы бастамасын іске асыруға бағытталғанын атап өтті. Ол қолданыстағы Азаматтық кодекске қабылданған сәттен бері 150-ден астам өзгеріс пен толықтыру енгізілгенін айтты. Құжатта заманауи шарттық институттардың жоқтығы Қазақстанның шетелдік әріптестер үшін инвестициялық тартымдылығын төмендетеді. Ал цифрлық активтер мен смарт-келісімшарттарды реттейтін нормалардың болмауы IT-сектор мен инновациялық экономиканың дамуын тежейді.

— Жаңа Азаматтық кодексті қабылдау — елдің құқықтық егемендігін нығайту, Қазақстан Республикасының тұрақты экономикалық өсуін және құқықтық жаңғыртылуын қамтамасыз ету жөніндегі стратегиялық қадам. Президент Құрылтай депутаттарының алдына Үкіметпен бір-

лесіп құжатты әзірлеуге кірісу және оны келесі жылдың соңына дейін қабылдау туралы нақты міндет қойды. Бұл жұмыс заңнама бойынша сарапшылар қауымдастығымен бірге барлық тараптың бірлесіп әрекет етуін талап етеді, — деді Үнзила Шапақ.

Вице-спикер Нұрлан Бекназаров өз сөзінде дөңгелек үстел Құрылтай Төрағасы Айбек Дәдебайдың тапсырмасы бойынша ұйымдастырылғанын атап өтті. Ол 1995 жылы қолданысқа енгізілген Азаматтық кодекс Қазақстанның азаматтық заңнамасының берік негізіне айналғанын еске салды. Алайда уақыт талабына орай, оны жетілдіру қажеттілігі әлдеқашан жеткен болатын.

— Мемлекет басшысы өз Жолдауында болашақтың экономикасына байыппен көшудің құқықтық негізіне айналатын жаңа Азаматтық кодекс қабылдау қажеттігін атап өтті. Электрондық мәмілелер, цифрлық активтер, платформалық экономика, жасанды интеллект

технологиялары және деректер айналымы дәстүрлі азаматтық құқық институттарына жаңа талаптар қойып отыр. Бұл ретте жаңа құқықтық реттеу экономиканың дамуына кедергі келтірмеуге, керісінше, инновациялар мен кәсіпкерлік бастамалар үшін қолайлы жағдай жасауға, азаматтық айналымның құқықтық сенімділігі мен тұрақтылығын қамтамасыз етуге тиіс, — деді Нұрлан Бекназаров.

Вице-спикердің айтуынша, дөңгелек үстел мемлекеттік органдардың, ғылыми және сараптамалық қоғамдастықтың пікірлерін тоғыстыратын маңызды кәсіби алаң болып отыр.

«Әділет» партиясы Төрағасының орынбасары Нұрсұлтан Байтілесов жаңа Азаматтық кодекспен қолданыстағы заңдардың келісілуін қамтамасыз ету қажеттігіне тоқталды. Оның пікірінше, әзірлеушілер нормалардың екіұшты болмауы үшін заңды тұлғалар, корпоративтік қатынастар, мұра-

герлік және зияткерлік меншік мәселелерін реттеудің бірыңғай терминологиясы мен құқықтық тәсілдерін қалыптастыруы қажет.

— Бұл ретте «Заң және тәртіп» қағидатын да ескеру керек. Цифрлық экономиканың дамуы заңдылықты нығайтумен, азаматтардың құқықтарын қорғаумен және цифрлық ортадағы бұзушылықтар үшін жауапкершілікті қамтамасыз етумен қатар жүруге тиіс. Біз жаңа технологиялардың ұйымдар, цифрлық платформалар немесе автоматтандырылған жүйелер алдында заңды түрде осал болып қалуына жол бермеуіміз керек, — деді Нұрсұлтан Байтілесов.

Сондай-ақ Maqsut Narikbayev University басқарма төрағасы Тал-

ғат Нәрікбаев, Әділет вице-министрі Ботагөз Жақселекова, «Әділет» партиясының «Әділетті Орта» үйлестіру-талдау орталығының жетекшісі Абзал Құспан баяндама жасады.

Дөңгелек үстел барысында депутаттардың, шақырылған заңгерлер мен сарапшылардың қатысуымен тақырыптық пікірталас өтті.

Комитет төрағасы Үнзила Шапақ жиынды қорытындылай келе, барлық қатысушыға мазмұнды баяндамалары мен жан-жақты сындарлы талқылауы үшін алғысын білдірді. Ол айтылған барлық ескерту мен ұсыныстар Азаматтық кодекс жобасын әзірлеу кезінде ескерілетінін атап өтті.

31 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

«ӘДІЛЕТ» ПАРТИЯСЫ ЖОЛДАУДЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУҒА КІРІСТІ

Президенттің «Жаңа тарихи кезеңдегі Қазақстанның өзекті міндеттері» атты Қазақстан халқына Жолдауын талқылау нәтижесінде 3 мыңнан астам іс-шара өткізу, әлеуметтік және инфрақұрылымдық нысандар құрылысын бақылау жұмысын күшейту, азаматтардың құқығын қорғау және бизнеске қолдау көрсету жөніндегі заңнамалық бастамаларды әзірлеу көзделіп отыр. Осы және өзге де міндеттер Айбек Дәдебайдың төрағалығымен өткен партия активінің кеңейтілген отырысында айқындалды. Жиынға Құрылтай депутаттары, «Әділет» фракциясының мүшелері, Орталық аппараттың, өңірлік филиалдардың және бастауыш партия ұйымдарының өкілдері қатысты.

Отырысты ашқан партия Төрағасы Мемлекет басшысының жаңа Конституция қабылданғаннан кейінгі алғашқы Жолдауы еліміздегі алдағы саяси және әлеуметтік-экономикалық өзгерістердің негізгі бағыттарын айқындайтынын атап өтті.

— «Әділет» партиясы — Мемлекет басшысының стратегиялық бағытының саяси тірегі. Біз еліміздегі реформалардың басты қозғаушы күшіміз. Мемлекет басшысы алдымызда тұрған негізгі мақсат-міндеттерді айқындап берді. «Әділет» партиясы осы өзгерістердің іске асуына тікелей ұйытқы болуға тиіс. Мемлекеттік деңгейде қабылданған шешімдердің жергілікті жерлерде жүйелі орындалуын қамтамасыз ету және тұтас қоғамның реформаларға белсенді қатысуына жағдай жасау маңызды, — деді Айбек Дәдебай.

Отырыс барысында Құрылтай депутаттары Президент бастамаларын заңнамалық тұрғыдан қамтамасыз ету жөніндегі ұсыныстарын таныстырды. «Әділет» фракциясының жетекшісі Ербол Адаев «Халықтық құрылыс» бағдарламасы аясында инфрақұрылымның цифрлық моделін енгізу мәселесі пысықталып жатқанын хабарлады. Бұл модель жер учаскелерін бөлу және бас жоспарларды келісу рәсімдерін автоматтандыруға, қабылданатын шешімдердің ашықтығын арттыруға және сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін азайтуға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар фракция көппәтерлі тұрғын үйлерді күтіп-ұстаудың ашық стандарттарын енгізу мүмкіндігін қарастыруда. Өңірлерді дамыту және ірі қалаларға түсетін көші-кон жүктемесін азайту мақсатында тірек ауылдар мен монокалалардың экономикасын қолдауға бағытталған заңнамалық түзетулер әзірлеу жоспарланып отыр. Өзге де жұмыс бағыттары қатарында көлік инфрақұрылымын дамыту, энергетиканы жаңғырту және кәсіпкерлікке қолайлы жағдай жасау қадамдары бар.

Құрылтай Төрағасының орынбасары Динара Зәкиева инклюзивті орта құру және медициналық инфрақұрылымның қолжетімділігін қамтамасыз ету мәселелеріне назар аударды. Құрылтайдың Өңірлік және инфрақұрылымдық даму комитетінің төрағасы Әмірбек Оспанбеков көлік және коммунальдық кешенді дамыту жөніндегі ұсыныстарын айтып берді. Экономикалық тұрақтылық, бизнеске қолдау көрсету және инвестиция тарту мәселелерін бейінді комитет төрағасы Наталья Годунова баяндады. Цифрландыру, инновациялар және ғылым комитетінің төрағасы Дархан Ахмедиев жасанды интеллектті енгізу және жаңа технологияларды дамыту мәселелеріне тоқталды.

Құрылтайдағы Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитетінің төрағасы Үнзила Шапақ Қазақстанның жаңа Азаматтық кодексін әзірлеу жұмысы басталатыны туралы айтты. Оның сөзінше, қолданыстағы құжат еліміздің нарықтық экономикасының қалыптасуында маңызды рөл атқарды. Алайда соңғы отыз жылда экономикалық қатынастар мен технологиялар айтарлықтай өзгерді. Сондықтан заңнаманы кешенді түрде жаңарту қажет. Бұл ретте азаматтық заңнаманы бизнес жүргізудің қазіргі заманғы талаптарын, цифрлық экономиканың дамуын және мүлкітік қатынастардың жаңа нысандарын ескере отырып, жүйелі түрде қайта қарау көзделіп отыр.

Партияның жастар қанаты төрағасының міндетін атқарушы Ержан Хамитов Жалпыхалықтық ауқымды құрылыс жылына дайындық аясында жастар еңбек жасағының қызметін кеңейтуді ұсынды.

— Бастама студенттер мен түлектерді құрылысқа, инфрақұрылымдық жобаларға тартуды көздейді. Бұл олардың практикалық тәжірибе жинақтауына, кәсіби дағдыларды меңгеруіне және жұмысқа орналасу мүмкіндіктерін арттыруға жол ашады. Осы мақсатта жастар қанаты жас мамандардың уақытша және тұрақты жұмыспен қамтылуына жәрдемдесу үшін мемлекеттік органдармен және серіктес ұйымдармен өзара іс-қимылды жолға қоюды жоспарлап отыр, — деді Ержан Хамитов.

Сонымен қатар «Жастар Рухы» жастар қанаты жастарды жасанды интеллектті тәжірибе жүзінде қолдануға, деректерді талдауға және цифрлық қауіпсіздік негіздеріне үйретуге бағытталған JASAMPAZ AI жобасын іске асыруды жоспарлап отыр.

Жергілікті жерлердегі жағдай туралы өңірлік филиалдардың өкілдері баяндады. Қызылорда облыстық филиалының төрағасы Жандос Базартай жолдар мен әлеуметтік нысандар құрылысына қоғамдық бақылау жүргізу жұмысының маңызын, сондай-ақ ауыл шаруашылығы саласында су үнемдеу технологияларын енгізу қажет екенін атап өтті.

Ақтөбе облыстық филиалының төрағасы Қазыбек Әлішев пен Солтүстік Қазақстан облысындағы бастауыш партия ұйымының жетекшісі Гүлжан Жақанова тұрғындармен жұмыс жүргізу және

Президент бастамаларын түсіндіру барысы туралы баяндады.

Отырысты қорытындылаған Айбек Дәдебай Президент Жолдауын жүзеге асыру бойынша партияның негізгі міндеттерін айқындады. Алдағы бір айда партия Президент бастамаларын тұрғындар арасында талқылауға арналған 3 мыңнан астам іс-шара өткізуді жоспарлап отыр. Бұл жұмысқа Құрылтай депутаттары, саяси кеңестердің мүшелері, өңірлік филиалдардың, бастауыш партия ұйымдарының өкілдері, партияның жастар және әйелдер қанаттары тартылады. Партия Төрағасының айтуынша, алдағы өзгерістерді түсіндірумен ғана шектелмей, азаматтармен ашық диалог орнату, олардың ұсыныстары мен сауалдарын ескеру маңызды. Талқылаулар шалғайдағы ауылдық елді мекендерді қоса алғанда, еліміздің барлық өңірін қамтуға тиіс.

Айбек Дәдебай Жолдау мен партия сайлауалды бағдарламасының жүзеге асырылуына жүйелі бақылау жүргізу мақсатында барлық өңірлік филиалда салалық жобалық кеңселер құруды тапсырды. Осы кеңселер депутаттар, мемлекеттік органдар, кәсіби қауымдастықтар мен тұрғындар арасындағы өзара байланысты қамтамасыз етеді. Әрбір бағыт бойынша Құрылтай депутаты бекітіледі.

Заң шығару қызметі бойынша фракция алдына да бірқатар міндет қойылды. Депутаттар сарапшылар қауымдастығымен және үкіметтік емес ұйымдармен бірлесіп, жаңа Азаматтық кодексті әзірлеуі, салық заңнамасын жетілдіруі және шағын бизнесті тексеруге үш жылдық мораторий енгізу мәселесін пысықтауға тиіс.

Партия Төрағасы алдағы Жалпыхалықтық ауқымды құрылыс жылына және «Халықтық құрылыс» бастамасын іске асыруға ерекше назар аударды.

— Бұл бағытта біздің нақты тәжірибеміз бен ұсыныстарымыз бар. «Біздің қала» партиялық жобасы жүзеге асырылып келеді. Бұған дейін урбанистика саласында «Қала келбеті» бастамасын қолға алу идеясы да айтылған болатын. Ендігі міндетіміз — осы жұмыстарды «Халықтық құрылыс» бастамасымен ұштастыру. Ең бастысы, құрылыс жұмыстары халықтың нақты қажеттілігіне сәйкес жүргізілуге тиіс. Сондықтан тұрғындардың ұсыныстарын жинап, жобаларды жоспарлау және іске асыру барысында оларды ескеру маңызды, — деді Айбек Дәдебай.

Осыған байланысты, партия Төрағасы Партиялық бақылау комитеті мен оның өңірлік комиссияларының жұмысын күшейтуді тапсырды. Атап айтқанда, құрылыс нысандарында партиялық бақылау бекеттерін ашу жоспарланып отыр. Олар құрылыс жұмысының барысын, белгіленген мерзімдердің сақталуын және құрылыс сапасын қадағалайды. Отырыс соңында партия Төрағасы жұмыс нәтижесінің басты өлшемі ел тұрғындары нақты сезінетін өзгерістер болуға тиіс екенін атап өтті.

ЖОЛДАУ BIR TOLQYNDA АЙТЫЛДЫ

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Жаңа тарихи кезеңдегі Қазақстанның өзекті міндеттері» атты Қазақстан халқына Жолдауында елдің әлеуметтік-экономикалық дамуы, цифрлық экономиканы қалыптастыру, жасанды интеллектті енгізу және халықтың әл-ауқатын арттыру жөніндегі басым міндеттерді айқындады. Президент бастамаларын жүзеге асыру жолдары мен бұл үдерістегі жастардың рөлі «Әділет» партиясының жастар қанаты ұйымдастырған Bir Tolqynда ашық диалог алаңдарында талқыланды.

Кездесулер еліміздің 17 облысы мен республикалық маңызы бар үш қаласында бір мезгілде өтті. Оған жастар, саясаттанушылар, кәсіпкерлер, қоғам қайраткерлері, спортшылар мен жастар көшбасшылары қатысты. Жастардың қоғамдық өмірге қатысуы мен азаматтық жауапкершілігі Қостанай қаласында өткен кездесуде де сөз болды. Талқылауға қатысқан Қазақстан Халық Кеңесінің мүшесі Нұрбек Әбдібеков Жолдауда айқындалған міндеттердің қоғамдық маңызына тоқталды.

Диалог алаңында қатысушылар Жолдауда белгіленген міндеттерді іске асыру жолдары туралы пікір алмасты. Атап айтқанда, цифрлық технологияларды

дамыту, кәсіпкерлікті қолдау, заң үстемдігін қамтамасыз ету және азаматтық жауапкершілікті арттыру мәселелері қозғалды. Сондай-ақ «Заң мен тәртіп» қағидаты, «Халықтық құрылыс» бағыты, 2027 жылдың Жалпыхалықтық құрылыс жылы ретінде белгіленуі, патриотизм мен қоғамдық келісімді нығайту мәселелері сөз болды.

Алдағы уақытта партияның Жастар қанаты өңірлерде ашық кездесулер, пікірталастар мен сарапшылық алаңдарды ұйымдастыруды жалғастырып, жастардың өзекті мәселелері мен ұсыныстарын талқылауды, олардың бастамаларын жүзеге асыру жолдарын қарастыруды жоспарлап отыр.

31 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

Аббат ӨРІСБАЕВ,
Құрылтай депутаты,
«Әділет» партиясы фракциясының мүшесі:

КӨЛІК- ЛОГИСТИКАЛЫҚ ӘЛЕУЕТ АРТАДЫ

Президент Жолдауында көлік-логистикалық инфрақұрылымды дамыту ел экономикасының бәсекеге қабілеттілігін арттырып, Қазақстанның халықаралық саудадағы орнын нығайтатын басым бағыттардың бірі ретінде айқындалды. Еліміздің географиялық орналасуы мен табиғи мүмкіндіктері Еуразия кеңістігіндегі маңызды көлік торабына болуымызға жол ашады. Ендігі міндет — осы артықшылықты нақты экономикалық нәтижеге айналдыру.

«Бакты — Аяғөз» теміржол желісі, «Арал — Каспий» бағыты және «Бейнеу — Сексеуіл» автомобиль жолы — елдің көлік байланысын кеңейтіп, жүк тасымалының тиімділігін арттыруға бағытталған маңызды жобалар. Олардың жүзеге асуы өңірлер арасындағы байланысты нығайтып қана қоймай, отандық өндірістің дамуына, сауда айналымының өсуіне және жаңа жұмыс орындарының ашылуына мүмкіндік береді.

Бұл ретте Маңғыстаудың орны ерекше. Каспий теңізінің жағасында орналасқан өңір — еліміздің батысқа шығатын маңызды қақпарларының бірі. Ақтау портының мүмкіндігін тиімді пайдалану, теңіз, теміржол және автомобиль көлігінің өзара байланысын күшейту еліміздің транзиттік әлеуетін арттыруға ықпал етеді. Көлік дәліздері дамыған сайын Маңғыстаудың инвестициялық тартымдылығы да артып, кәсіпкерлікке жаңа мүмкіндіктер ашылады.

Алайда инфрақұрылымның дамуын тек салынған жолдармен немесе тасымалданған жүк көлемімен бағалау жеткіліксіз. Ең бастысы — оның халықтың тұрмыс-тіршілігіне, өңір экономикасына және жергілікті кәсіпкерліктің өркендеуіне қанша-

лықты пайда әкелгені. Жаңа жобалар тұрақты жұмыс орындарын ашуға, логистика шығындарын азайтуға, отандық өнімнің нарыққа шығуын жеңілдетуге және жергілікті бюджет кірісін арттыруға қызмет етуі керек.

Осы мақсатта облыс әкімдігі тарапынан инвестиция тарту, іскерлік байланыстарды нығайту және жаңа экономикалық жобаларды іске асыру бағытында жүйелі жұмыс жүргізілуде. Мемлекет пен бизнес арасындағы әріптестікті дамыту, инфрақұрылымдық жобалардың орындалуын бақылау және олардың тиімділігін бағалау өңірдің ұзақмерзімді дамуына берік негіз қалайды.

Сонымен бірге көлік-логистикалық әлеуетті толық пайдалану үшін жол сапасы, инженерлік инфрақұрылым, порттардың өткізу мүмкіндігі және логистикалық қызметтердің қолжетімділігі өзара үйлесімді дамуы қажет. Сонда ғана Маңғыстау арқылы өтетін әрбір көлік дәлізі ел экономикасына нақты табыс әкелетін тетікке айналады.

Жол — елді жалғайтын күретауы, ал логистика — экономиканың қозғалысын қамтамасыз ететін маңызды күш. Сондықтан көлік инфрақұрылымына салынған инвестицияның нәтижесі халықтың әл-ауқатынан, бизнестің мүмкіндігінен және өңірдің экономикалық өсімінен көрінуі тиіс.

Маңғыстаудың географиялық артықшылығы — оның мүмкіндігі, ал сол мүмкіндікті ел игілігіне жарату — ортақ міндет. Каспий жағасындағы қасиетті өлкенің әлеуеті толық ашылып, қолға алынған бастамалар нақты нәтижесін берсе, Маңғыстау Қазақстанның халықаралық көлік-логистикалық жүйесіндегі беделін одан әрі нығайта түседі.

Айдос САРЫМ,
Құрылтай депутаты,
«Әділет» партиясы фракциясының мүшесі:

БАЙЛЫҚТЫҢ ДА ӘДІЛЕТТІ ӨЛШЕМІ БАР

орындалуы кешеуілдеп келеді. Президенттің инвестиция мәселесімен айналысатын бір ғана ұйымды қалдыру туралы ұсынысы маңызды. Шетелдік сапарларда миллиардтаған қаржыға келісімдер жасалғанымен, инвесторларға жер уақтылы берілмей, жұмыс жүргізуге жағдай жасалмайды.

Мектеп құрылысы қарқынды жүргенімен, мерзімінде аяқталмаған нысандар бар. Салынуға тиіс 50 шекара бекетінің 20-сы ғана аяқталып, қалған 30-ы бойынша мәселе шешілмеген. Мерзімнің созылуы құрылыс құнын өсіріп отыр. Дегенмен кешенді жұмыс пен экономиканың дамуы

Елімізде саяси реформалардың негізгі кезеңі аяқталып келеді. Ендігі міндет — мемлекеттік қызметтің сапасын, еңбек өнімділігі мен жұмыс тиімділігін арттырып, халыққа нақты қызмет етуін қамтамасыз ету. Алдағы бір жылда тиісті заңдарды уақытылы талқылап, қажетті нормаларды заңнамаға енгізу қажет.

Жолдауда геология, су және басқа салаларға қатысты ұзақмерзімді міндеттер қамтылған. Алайда бірқатар тапсырманың

Мемлекет басшысының Қазақстан халқына Жолдауындағы маңызды идеялардың бірі — еліміздің болашағын білімге, ғылымға, инновацияға және жасампаз еңбекке негіздеу. Бұл бағыттар Жолдаудың өн бойынан көрініс тауып, алдағы жылдарға арналған ауқымды мемлекеттік міндеттердің мәні мен мазмұнын айқындайды.

Әлемдегі геосаяси ахуал күрделеніп, технологиялық өзгерістер жеделдеген кезеңде қоғамның тұрақтылығы мен жасампаздық әлеуетін нығайту ерекше мәнге ие. Бірлік пен татулық, заң мен тәртіп, отаншылдық, білімге ұмтылу және адал еңбек — елдің орнықты дамуына негіз болатын құндылықтар. Ал бұл қасиеттердің қалыптасуында білім ментәбиенің орны айрықша.

Сондықтан білім беру жүйесіне еліміздің болашағын қалыптастыратын стратегиялық институт ретінде қарау маңызды. Білімді ғана емес, алған білімін қоғам игілігіне жұмсай алатын, жауапкершілігі жоғары, еңбекқор, жаңашыл әрі жасампаз азаматтарды тәрбиелеу міндеті қойылып отыр.

Бұл міндеттің іргетасы білім беру жүйесінде қаланады. Осы тұрғыдан алғанда, білімнің сапасын арттыру, білім беру реформаларын нақты нәтижеге бағыттау — басты басымдықтардың бірі. Реформалардың тиімділігі ең алдымен оқушының білім деңгейімен, ойлау қабілеті-

мен, алған білімін өмірде қолдана білуімен және тұлғалық дамуымен өлшенуге тиіс.

Сапалы білімнің негізінде — білікті ұстаз. Сондықтан педагогтерге қолдау көрсету, олардың кәсіби және шығармашылық әлеуетін толық іске асыруына жағдай жасау маңызды. Цифрландыру мен автоматтандыру да осы мақсатқа қызмет етуі қажет. Жаңа технологиялардың тиімділігі мұғалімнің уақытын үнемдеуімен, жұмысын жеңілдетуімен және оқыту сапасына қосқан нақты үлесімен бағалануы тиіс. Ұстаздың негізгі уақыты сабаққа дайындалуға, оқушымен жұмыс істеуге және заманауи педагогикалық әдістерді меңгеруге арнаулы керек.

Әлеуметтік әділеттілік әрбір баланың сапалы білім алуға тең мүмкіндігін қамтамасыз етумен де тығыз байланысты. Бұл әсіресе инклюзивті білім беру саласында маңызды. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға қолайлы орта қалыптастыру үшін тиісті инфрақұрылымды дамытумен қатар арнайы педагогтерді, психологтерді, логопедтерді және басқа да мамандарды жүйелі даярлау қажет. Өйткені әр баланың әлеуетін ашу үшін материалдық жағдай ғана емес, кәсіби әрі сапалы қолдау да шешуші рөл атқарады.

Еліміздің ұзақмерзімді дамуы үшін ғылымның әлеуетін арттыру да стратегиялық

БІЛІМ МЕН ҒЫЛЫМ – ЖАСАМПАЗ ҚАЗАҚСТАННЫҢ НЕГІЗІ

Лаура ҚАРАБАСОВА,
Құрылтай депутаты,
«Әділет» партиясы фракциясының мүшесі:

маңызға ие. Жаңа өндірістерді дамыту, технологиялық жаңғыру мен инновациялық шешімдерді енгізу білікті зерттеушілерге, мықты ғылыми мектептерге және ғылым мен өндірістің тиімді байланысына сүйенеді. Сондықтан отандық ғалымдарды қолдау, жас зерттеушілерге мүмкіндік беру, университеттер мен ғылыми ұйымдардың әлеуетін нығайту — болашаққа бағытталған маңызды инвестиция.

Осы бағыттың барлығын біріктіретін ортақ міндет — білім, ғылым және инновация арасындағы сабақтастықты күшейту. Мектепте білімге күштарлық қалыптасып, университетте кәсіби және зерттеушілік қабілет дамып, ғылыми ізденістер нақты технологиялық шешімдерге ұласуы қажет. Сонда білім мен ғылым ел экономикасының дамуына, қоғамның әл-ауқатын арттыруға нақты үлес қоса алады.

Жолдауда белгіленген ауқымды мемлекеттік міндеттердің табысты жүзеге асуы адами капиталды дамытуға, кәсіби біліктілік пен еңбек мәдениетін нығайтуға тікелей байланысты. Сапалы білім, қуатты ғылым, адал еңбек пен жасампаздық мәдениеті — ел болашағының берік негізі. Сондықтан ұстаздарға қолайлы жағдай жасау, ғалымдарды жан-жақты қолдау, әрбір баланың қабілетін ашу және жастардың білімін ел игілігіне бағыттау — баршамызға ортақ, ұзақмерзімді міндет.

жоспарлардың жүзеге асып жатқанын көрсетеді.

Ауқатты азаматтарға салынатын салықты әділеттілік, қоғамның көңіл күйі және байлыққа көзқарас тұрғысынан қарастырған жөн. Байлықты жағымсыз құбылыс деп қабылдамауымыз керек. Тарихта дәулетті азаматтар халыққа қиын кезеңдерден өтуге көмектескен. Бүгінде де олар салық төлейді. Сондықтан капитал мен инвестицияның елден кетпеуін қамтамасыз етіп, әділет қағидатын орнықтыру қажет.

Салық заңнамасындағы өзгерістерді әзірлеу үшін Үкімет депутаттармен жұмыс тобын құрып, кәсіпкерлік қауымдастықтармен және «Атамекен» палатасымен нақты ұсыныстарды талқылауы керек.

Байлықтың да әділетті өлшемі бар. Металл мен мұнай бағасының өзгеруіне байланысты компанияларға салынатын салықты талқылау арқылы шешуге болады. Бұл бюджетке қосымша қаражат түсіреді.

Ауқатты азаматтардың әлеуметтік көмектің 14 түрінен өз еркімен бас тартуы да әділет қағидатына сәйкес келеді.

Ең төменгі жалақыны көтеру мәселесі пісіп-жетілді. Депутаттар оны бірнеше рет көтерді. Бұл шешім миллиондаған адамның тұрмысына оң әсер етіп, экономикаға серпін береді. Жалақыны арттыруда баға деңгейі мен экономиканың өсуі ескерілген. Оның көтерілуі өзге жалақылардың өсуіне де ықпал етеді. Кәсіпорындардың бұған мүмкіндігі бар деп есептеймін.

Бизнесте қатысты үш жылдық мораторий де маңызды. Цифрлық технологиялар мен камералдық бақылау көптеген мәселені кәсіпкерге бармай, өзін мемлекеттік органға шақырмай шешуге мүмкіндік береді. Ақша қозғалысы мен қаражаттың жұмсалыу бағыттары ақпараттық жүйелерде қамтылған. Мұндай жағдайда кәсіпкерді қайта-қайта шақырып, есебін түзетуді немесе қағаз құжат ұсынуды талап ету орынсыз. Бизнесті артық әуреке салудың қажеті жоқ.

31 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

Тұрарбек ТІЛЕМИСОВ,
Құрылтай депутаты,
«Әділет» партиясы фракциясының мүшесі:

ЖҰМСАЛҒАН ҚАРАЖАТТЫҢ ҚАЙТАРЫМЫ БОЛУЫ КЕРЕК

Жолдау Тәуелсіздігіміздің 35 жылдығы аясында, наурызда қабылданып, 1 шілдеде заңды күшіне енген Конституциядан кейін жарияланды. Президент атап өткендей, бірлік пен келісім болмаса, ешқандай реформа және ілгерілеу болмайды.

Мемлекет басшысының Жолдауында бизнесті қолдау, заңнаманы жетілдіру және Халықтық құрылыс бойынша нақты міндеттер белгіленді.

Басты бағыттардың бірі саналатын бизнеске 2027 жылғы 1 қаңтардан бастап микро және шағын бизнесті тексеруге үш жылдық мораторий енгізудің орындылығын талқылау ұсынылды. Экономикалық құқықбұзушылықтарды одан әрі қылмыстық сипаттан арылту қажет. Сонымен қатар Салық кодексіндегі қайшылықтар мен артық жүктемені жою үшін нүктелі өзгерістер пакеті әзірленеді. Жаңа Азаматтық кодексті 2027 жылдың соңына дейін қабылдау ұсынылды. Ал Президент келесі жылды Халықтық құрылыс жылы деп атауды ұсынып, жобаға 2029 жылдың соңына дейін Ұлттық қордан шамамен 6,5 трлн теңге бөлінетіні туралы айтты. Аталған қаражат есебінен 70-ке жуық денсаулық сақтау нысаны, оның ішінде 8 перинаталдық орталық және 7 көпбейінді балалар ауруханасы салынады. 50-ге жуық білім беру, спорт және мәдениет мекемесінің құрылысы басталады. Көптеген елді мекенге газ және таза ауызсу тартылады. Сонымен қатар жобаларға жергілікті шағын және орта бизнес тартылады, ал Ұлттық қор арқылы импортты қаржыландыруға жол берілмейді.

Республикалық және жергілікті жолдың барлығы сапалы салынуы керек, барлық жолдармен Көлік министрлігі айналысатын болады. Битум мен киыршық тастың сапасына сілтеме жасау қабылданбайды.

Жолдаудың басты бағыттарын атап айтар болсақ, әрбір ірі қаланың Үкімет бекіткен орта және ұзақмерзімді даму жоспары болуға тиіс. Қала инфрақұрылымының цифрлық сынары әзірленеді. Көлік және логистика бойынша, Қытайдан Еуропаға жүк тасымалының шамамен 85 пайызы еліміз арқылы өтеді. 2027 жылы Бакты — Аягөз теміржолы іске қосылып, Қытаймен жүк өткізу мүмкіндігі 20 млн тоннаға артады. Арал — Каспий күре жолы Транскаспий дәлізін шамамен 1 мың шақырымға қысқартады. Көкшетау — Петропавл тасжолын кеңейту, 2027 жылы барлық автомобиль өткізу пункттерін қайта жаңартуды аяқтау міндеті қойылды. Зайсан, Катонқарағай, Кендірлі әуежайлары іске қосылады, 2027 жылы Астанада жаңа әуежайдың құрылысы басталады. Көлік саласы толық цифрландырылуы тиіс. Энергетика бойынша, 2029 жылға қарай тұрақты энергия профицитіне қол жеткізу қажет. 2027 жылы Балқаш АЭС-інің құрылысын бастау, Мойынқұм АЭС-і бойынша келісім жасау және

уранның мемлекеттік стратегиялық резервін құру ұсынылды. Сондай-ақ Үкімет пен Ұлттық Банк бірлесіп, үйлесімді жұмыс істеп, инфляцияны тежеп, төмендетуі тиіс. Қаржыландыру бойынша, мемлекет қаражаты жеке инвестиция тартудың кепіліне айналуға тиіс. Банктер бизнесті инвестициялық несиелеуге белсенді қатысуы керек, Капитал нарығы туралы заң әзірленуде. Геология және металдар бойынша, геологиялық барлау тәсілдерін түбегейлі өзгерту, айрықша маңызды металдардың қорын басқаратын ұлттық жүйе құру қажет. Үкімет жыл соңына дейін ұсыныс енгізуі тиіс. Ауыл шаруашылығы және су мәселесінде фермерлерге ұзақмерзімді инвестициялық қаржыландыру, отандық тракторлар мен комбайндар өндірісін көбейту, өнімді терең өңдеу қажет. Сутарифіреформасы аяқталып, Су ресурстарының ұлттық акпараттық жүйесі құрылуы тиіс. Бизнесті қорғау бағытында бизнеске заңсыз кедергі жасау — мемлекетке қарсы қылмыс саналып, тең мүмкіндік пен әділ бәсеке қамтамасыз етілуі керек. Ірі байлық иелері үшін жоғарылатылған мөлшерлеме мәселесін Үкімет пен Құрылтай зерделейді. Салық әкімшілігінде жасанды интеллект қолданылады. Ивестиция тартуды бір орталықтан басқаратын жүйе керек.

Алатау қаласында сапалы сот жүйесі құрылады. Коммерциялық істерді ағылшын жалпы құқығы үлгісіндегі Инвестициялық сот қарайды, арнайы құқықтық режимге қатысты басқа мәселелер Азаматтық соттың құзыретіне кіреді. Үкімет 2027 жылғы қаңтардың соңына дейін Құрылтайға «Алатау қаласының арнайы құқықтық режимі туралы» Конституциялық заңға түзетулер енгізуі тиіс. Цифрлық экономика бойынша, жыл соңына дейін цифрлық жұмыспен қамтудың жеңілдетілген құқықтық режимі қалыптастырылады. 2027 жылы ауыл өндірушілеріне арналған пилоттық жобалар іске қосылады.

Әлеуметтік саясат аясында мемлекеттік көмек шын мұқтаж адамдарға ғана берілуі тиіс. 2027 жылғы 1 қаңтардан бастап ең төменгі жалақы 85 мыңнан 110 мың теңгеге дейін көтеріледі, бұл 1,8 млн адамның табысына әсер етеді. Учаскелік қызмет мамандарының жалақысы 40 пайызға дейін артады. Білім беру бағытында инклюзивті білім беру инфрақұрылымы дамытылады. Мұғалімдердің артық жүктемесін азайтып, олардың абырой-беделін қорғау қажет. Мемлекеттік басқару саласында бір жыл ішінде ел дамуының ұзақ мерзімді басымдықтары туралы құжат әзірленеді. Президент Әкімшілігі 2027 жылғы 1 маусымға дейін мемлекеттік басқаруды реформалаудың кешенді жоспарын ұсынады, мемлекеттік қызметшілердің жаңа әдеп қағидаттары әзірленеді. Басты талап жұмсалған қаражаттың экономикалық және әлеуметтік қайтарымы болуы керек.

Жұлдыз ДАНБАЕВА,
Құрылтай депутаты,
«Әділет» партиясы фракциясының мүшесі:

ӘЛЕУМЕТТІК ӘДІЛЕТТІЛІКТІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ — БАСЫМ БАҒЫТ

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев Қазақстан халқына арнаған Жолдауында еліміздің алдағы даму басымдықтарын айқындап, маңызды міндеттер жүктеді.

Президенттің бұл Жолдауы экономикалық өсімді қамтамасыз етуге, халықтың әлауқатын арттыруға, әлеуметтік әділеттілікті нығайтуға және мемлекеттік басқару жүйесінің тиімділігін көтеруге бағытталған. Әсіресе, денсаулық сақтау саласына қатысты бастамалардың маңызы зор.

Мемлекет басшысы өңірлерде жаңа медициналық нысандар салу, ана мен бала денсаулығын қорғау, медициналық көмектің қолжетімділігін арттыру мәселелеріне басымдық берді. Атап айтқанда, елімізде 8 перинаталдық орталық пен 7 балалар ауруханасын, сондай-ақ Астана қаласында 2 медициналық нысан салу жоспарланып отыр. Сонымен қатар алғашқы медициналық-санитариялық көмек көрсету саласында еңбек ететін 77 мыңнан астам медицина қызметкерінің жалақысын еңбек өтіліне қарай 40%-ға дейін арттыру туралы бастама — медицина мамандарының еңбегін бағалауға бағытталған маңызды қадам.

Халықтың тұрмыс сапасын жақсартуға қатысты шешімдер де айрықша мәнге ие. 2027 жылғы 1 қаңтардан бастап ең төменгі жалақыны 85 мың теңгеден 110 мың теңгеге дейін көтеру — азаматтардың табысын арттыруға бағытталған нақты шаралардың бірі. Сондай-ақ Мемлекет басшысы әлеуметтік көмектің шын мәнінде мұқтаж азаматтарға берілуі қажеттігін атап өтті. Бұл — әлеуметтік әділеттілікті қамтамасыз етудің және мем-

лекеттік қолдау шараларының тиімділігін арттырудың маңызды тетігі.

Президент инклюзивті білім беру инфрақұрылымын дамытуға да назар аударды. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға қолайлы жағдай жасап, олардың сапалы білім алуына тең мүмкіндік беру — маңызды міндеттердің бірі.

Жолдаудағы тағы бір ауқымды бастама — 2027 жылды «Жаппай халықтық құрылыс жылы» деп жариялау туралы ұсыныс. Оның аясында еліміздің барлық өңірінде жолдар, мектептер, ауруханалар, тұрғын үйлер және басқа да әлеуметтік инфрақұрылым нысандарын салу мен жаңғырту көзделіп отыр. Бұл бастама өңірлердің дамуына серпін беріп, халықтың өмір сүру сапасын жақсартуға мүмкіндік береді.

Президент көтерген мәселенің барлығының түпкі мақсаты — әрбір қазақстандықтың өмір сүру сапасын жақсарту, өңірлердің дамуына серпін беру және әділетті қоғам қалыптастыру.

Құрылтай депутаты ретінде Жолдауда белгіленген міндеттерді заңнамалық тұрғыдан қамтамасыз ету, әсіресе денсаулық сақтау мен әлеуметтік қорғау саласындағы бастамалардың нақты іске асуына ықпал ету маңызды деп санаймын. Ең бастысы, қабылданған шешімдер халықтың күнделікті өмірінде оң өзгерістерге ұласуы тиіс. Еліміздің тұрақты дамуы мен азаматтарымыздың әл-ауқатын арттыру жолындағы ортақ іске әрқайсысымыз жауапкершілікпен атсалысуымыз қажет.

Дидарбек ДІЛДӘБЕК,
Құрылтай депутаты,
«Әділет» партиясы фракциясының мүшесі:

ЖАСТАРҒА ҮЛКЕН СЕНІМ АРТЫЛДЫ

азамат үйінен шықпай-ақ бірнеше минуттың ішінде банк есепшотын аша алады. Бөліп төлеуді рәсімдеп, тауар сатып алу үшін де сыртқа шығудың қажеті жоқ. Цифрландырудың келесі кезеңінде қолжетімділікті қамтамасыз етуден мүмкіндіктер аясын кеңейтуге көшуіміз керек. Парадигманы өзгертіп, алдымызда тұрған міндеттерге мүлде басқа қырынан қарауға тиіспіз. Біздің мақсатымыз — шын мәнінде халықтық цифрлық экономика құру» деп атап өтті.

Бұл — Жолдаудың жастарға бағытталған өзекті тұсы десек болады. Қазір жастарға жұмыс істеуге мүмкіндік көп. Еңбек етемін деп іздеген әрбір жас үшін қашықтан жұмыс істеуге, қалаған білімін алуға зор мүмкіндік бар. Сондықтан алдағы жаппай халықтық құрылыс жылы аясында жастарымыз қал-қадірінше өз үлестерін қосып, қай салада болмасын еңбекке араласуы керек деп ойлаймын.

Ал орта және шағын бизнестегі жастардың үлесі қандай дегенге келер болсақ, қазір бизнес жүргізуге мемлекет тарапынан бір-қатар қолдау шаралары қолға алынған. Мәселен, бизнес ашуда көптеген грант, субсидиялар және төмен пайызбен несиелер беру қарастырылған. Мемлекеттік тұрғыдан мұндай қаржылық қолдаудың болуы жас кәсіпкерлердің аймақтарда инновациялық стартап жобаларды, бағдарламаларды дамытуына қолайлы жол ашады.

Президент «Жастарымыз білімді әрі жасампаз. Интернет қолжетімді. Озық цифрлық инфрақұрылым құрылды. Бүгінде кез келген

31 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

Өз ісін кеңейтуге ниетті кәсіпкердің алдынан шығатын кедергі аз емес. Қаржы тапшылығы, өнімін өткізудің қиындығы, оған қоса әкімшілік қысым шағын бизнестің өрісін тарылтады. Президент өз Жолдауында осы түйткілдерді шешіп, кәсіпкерлердің еркін жұмыс істеуіне жағдай жасау қажеттігін айтты. «Кәсіпкерлерге, әсіресе шағын және орта бизнеске тең мүмкіндік беріп, әділ бәсекеге жол ашу қажет», – деді Мемлекет басшысы. Сондай-ақ: «Бизнесті қорғау – ұлттық экономиканың дербестігін нығайту», – деп атап өтті. Бұл міндеттерді жүзеге асыру үшін қандай қадамдар қажет? Шағын кәсіптің орта бизнеске айналуына не сеп болады? Осы сауалдарға Құрылтай депутаты, «Әділет» партиясы фракциясының мүшесі Нұржан Ниязалиевпен әңгімеде жауап іздедік.

– Президент Жолдауында орта бизнесті дамыту жөнінде арнайы жоспар әзірлеуді тапсырды. Осы бағытта «Әділет» партиясы орта бизнестің үлесін 20 пайызға жеткізуді көздеп отыр. Қазір бизнесін кеңейтуге ұмтылған шағын кәсіпкерлердің жолында қандай кедергілер бар?

– Кәсіптің өркендеуін кәсіпкердің қабілеті мен қолындағы қаражатына ғана қарап бағалауға болмайды. Адам ісінің қыр-сырын жетік біліп, аянбай еңбек етіп, тапқанын кәсібіне құюы мүмкін. Бірақ сол еңбектің жемісін көруі қандай ортада жұмыс істеп отырғанына да байланысты. Алдын негізсіз талаптар кес-кестеп, өндірген тауарын нарыққа шығара алмаса немесе меншігінің қорғалатынына сенбесе, кәсібін қалай кеңейтеді? Сондықтан кәсіпкердің өзіне талап қоюмен бірге оның еркін жұмыс істеуіне жағдай жасауымыз керек.

Президенттің орта бизнесті дамыту жөнінде арнайы жоспар әзірлеу туралы тапсырмасының мәні де осында деп білемін. Қаржыландыру, өндірісті жаңғырту және өнім өткізу мәселелері өзара сабақтаса қарастырылуы қажет. Кәсіпкерге жана жабдық алуға қаражат беріп, сол жабдықпен шығарған өнімін кімге сататынын ескермесек, қолдаудың қайтарымы қандай болмақ? Өндірісті жолға қоюмен қатар оның әрі қарай жұмыс істеуіне негіз болатын мүмкіндіктерді де ойластыру қажет.

Мәселен, «Әділет» партиясының сайлауалды бағдарламасында орта бизнестің үлесін 20 пайызға жеткізу көзделген. Бұл меженің артында кәсібін өсіруге талпынған азаматқа жол ашу міндеті тұр. Ісін кеңейткен кәсіпкер қосымша адамды жұмысқа алады, жергілікті жерде өнім шығарады, өзге кәсіпорындарға тапсырыс береді. Сөйтіп, бір кәсіптің өркендеуі айналасындағы жұрттың да нәпақа табуына сеп болады.

Осы мақсатқа жету үшін партияның «111+ шешім» атты құжатында үш бағыт белгіленген. Олар – бизнес тиімді жұмыс істей алатын салаларда мемлекеттің

Нұржан НИЯЗАЛИЕВ,
Құрылтай депутаты, «Әділет» партиясы
фракциясының мүшесі:

КӘСІПКЕ ТҰСАУ ЕМЕС, ТІРЕК БОЛАР КЕЗ КЕЛДІ

қатысуын қысқарту, кәсіпкерлерге түсетін жүктемені азайту, қаржыландыру мен мемлекеттік тапсырысқа тең қолжетімділікті қамтамасыз ету. Мұның бәрі кәсіпкердің өз күшіне сеніп, жұмысын ұлғайтуына жағдай жасауға бағытталған.

Жолдауда кәсіпкерлердің үштен бірінен астамы саудамен айналысатыны айтылды. Демек, кәсіпкерліктің өзге бағыттарын, соның ішінде өндірісті дамытуға да көңіл бөлуіміз қажет. Сауда жүргізу мен өндіріс ашудың қамқарекеті бірдей емес. Өндіріске бет бұрған адамға жабдық керек, оны іске қосуға қаражат қажет, шығарған тауарын өткізу жолын да алдын ала ойластыруға тура келеді. Сондықтан қолдау шаралары әр саланың осындай ерекшеліктерін ескеруге тиіс.

Әрине, әрбір шағын кәсіп міндетті түрде орта бизнеске айналуы керек деген ұғым жоқ. Біреу отбасылық кәсібін жүргізіп, соның берекесін көргісі келеді. Енді біреу өндірісін ұлғайтып, жана нарыққа шығуды көздейді. Біз өсуге ұмтылған азаматтың жолына қолдан тосқауыл қоймай, талабын жүзеге асыруына мүмкіндік беруіміз керек. Жиырма пайыздық меженің мәнін де осыдан көреміз.

– Жолдауда орта кәсіпорындарды ұзақмерзімді қаржыландыру және технологиялық жаңғырту мәселесі көтерілді. Бұл бағытта кәсіпкерлерге қандай қолдау ұсынылады?

– Біздің ұсыныстарымыздың бірі – отандық инвестор мәртебесін заңмен бекіту және жеңілдетілген қаржыландыру бағдарламаларын енгізу. Өз елінде қаражат салып, өндіріс ашып, жұмыс орындарын құрып отырған азаматтың еңбегі ескерілуі керек. Бұл Жолдауда айтылған орта биз-

Сонымен қатар әлеуметтік кәсіпкерлікке салықтық ынталандыру мен мүлктік қолдау ұсыну көзделеді. Демек, қолдау кәсіптің қызметі мен қажеттілігіне қарай берілуі керек. Ең бастысы, кәсіпкер қандай мүмкіндік барын, оған қалай жүгінетінін және өзінен не талап етілетінін анық білуі қажет.

– Президент 2027 жылғы 1 қаңтардан бастап микро және шағын бизнесті тексеруге үш жылдық мораторий енгізудің орындылығын талқылауды ұсынды. Бұл бастаманы қалай бағалайсыз?

– Меніңше, бұл ұсыныстың басты мәні кәсіпкердің күнделікті жұмысына түсетін әкімшілік қысымды азайтумен байланысты. Адам уақытын тексерушілерге құжат дайындауға емес, өнім шығаруға, қызметін жақсартуға, жұмыс орындарын сақтауға жұмсауы керек. Президент айтқандай, бизнеске кедергі келтірмеудің өзі үлкен көмек.

Микро және шағын бизнесті тексеруге үш жылдық мораторий енгізу жөніндегі ұсыныс осы тұрғыдан құнды. Бұған дейінгі тәжірибе де өзінің тиімділігін көрсетті. Енді оның нәтижелерін ес-

мүмкіндігі айтылды. Өнім жеткізушілерге қойылатын талаптарды жұмсарту мәселесі де көтерілді.

Бұл ұсыныстарды іске асыруда тең мүмкіндік қағидаты сақталуы қажет. Шағын кәсіпорынның сатып алуға қатысуына қойылатын талаптар оның мүмкіндігін негізсіз шектемеуі керек. Сонымен бірге өнім сапасы мен шарттағы міндеттемелердің орындалуы маңызды. Кәсіпкер тапсырыс алудың тәртібін түсініп, өз күшін бағалай алатындай жағдай қажет.

Біз отандық өндірушілермен ұзақмерзімді шарттарды кеңінен қолдануды ұсынамыз. Өнімді алдын ала сатып алу туралы келісімдер де қарастырылған. Мұның мәні қарапайым: кәсіпкер болашақта шығаратын тауарына сатып алушы барын алдын ала біледі. Соған сүйеніп, шикізатын, жұмыс күшін және өндіріс көлемін жоспарлайды.

Қазақстандық тауар өндірушілер тізілімін жетілдіру туралы ұсынысымыз да осы мақсатты көздейді. Өнімнің ел ішінде қаншалықты өңделетіні, жергілікті өндірістің үлесі, технологиялық жұмыс пен қосылған құнның қа-

лыптасуы жөніндегі өлшемдерді толықтыру көзделген. Қолдау нақты өндіріс жүргізіп отырған кәсіпорынға жетуі керек.

– Жолдауда отандық өнімдердің нарыққа шығуына әдейі кедергі келтіру мәселесі де айтылды. Осындай кедергілерді қалай жоямыз?

– Президенттің осы мәселеге назар аударуы орынды. Меніңше, алдымен өндіруші мен сауда желісінің арасындағы келісімдерге үйілген жөн. Тауарды сөреге қоюдың шарты, алынатын төлемдер, есеп айырысу мерзімі алдын ала белгілі болса, кәсіпкер шығынын есептей алады. Ал келіссөз үстінде жана талаптар шыға берсе, шағын өндірушінің оған төтеп беруі қиын.

Сондықтан сауда желілерінің тауар қабылдау талаптарын ашық жариялауын ұсынар едім. Өнімді қабылдаудан бас тартса, себебін жазбаша түсіндірсін. Сонда мәселе сапада ма, жеткізу көлемінде ме, әлде өндірушіге негізсіз шарт қойылып отыр ма, ажыратуға болады.

Екінші мәселе – өткізілген тауардың ақысын уақытында алу. Ақшасы кідірген кәсіпкер шикізат сатып ала алмайды, келесі тапсырысын орындай алмай қалады. Сондықтан шарттағы төлем мерзімінің сақталуы да назарда болғаны жөн.

Даулы жағдайда өндірушінің шағымын жедел қарайтын тәртіп ұсынар едім. Шағымданғаны үшін серіктестіктен айырылып қаламын деген қауіп болмауға тиіс. Кәсіпкер өз құқығын қорғай алса, жасырын талапқа көңуге мәжбүр болмайды. Мұндағы мақсат саудаға араласу емес, екі тараптың келісілген шартты сақтауына қол жеткізу. Тауардың жолын оның сапасы мен тұтынушы сұранысы айқындағаны дұрыс.

– Әңгімеңізге рақмет!

Сұхбаттасқан
Кәмила ДҮЙСЕН

31 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

НЕГІЗГІ БАСЫМДЫҚТАР ТҮСІНДІРІЛДІ

Қазақстан Халық Кеңесінің Төрағасы Ерлан Қошанов Ақмола облысына жұмыс сапары барысында қоғам өкілдерімен, еңбек ұжымдарымен, ғылыми-сарапшылық қауымдастықпен және этномәдени бірлестіктер өкілдерімен кездесті. Кездесулердің негізгі тақырыбы Мемлекет басшысының «Жаңа тарихи кезеңдегі Қазақстанның өзекті міндеттері» атты Жолдауының негізгі бағыттарын түсіндіру және оларды өңірде іс жүзінде жүзеге асыру жолдарын талқылау болды.

Мемлекет басшысының Жолдауы — Қазақстанның жаңа тарихи кезеңдегі даму бағытын айқындайтын стратегиялық маңызы бар құжат. Онда елдің экономикалық әлеуетін нығайту, терең технологиялық жаңғыру және азаматтардың әл-ауқатын арттыру жөніндегі ауқымды міндеттер белгіленген. Оларды іске асыру Қазақстанның болашағы үшін айрықша маңызға ие және мемлекет пен қоғам күш-жігерінің бірігуін, сондай-ақ өңірлердің белсенді қатысуын талап етеді.

Кездесуге қатысушыларға арнаған сөзінде Ерлан Қошанов аталған міндеттерді жүзеге асыруға берік негіз соңғы жеті жылда жүргізілген ауқымды өзгерістердің нәтижесінде қалыптасқанын атап өтті.

жұмыспен қамтылғандар саны 3,3 млн-нан 4,5 млн адамға дейін өсті.

Халық Кеңесінің Төрағасы реформалардың нәтижелері қатарында жеті жыл ішінде жан басына шаққандағы жалпы ішкі өнімнің 9,8 мың доллардан 15 мың долларға дейін, яғни 50 пайыздан астам өскенін атап өтті. Бұл көрсеткіш бойынша Қазақстан Орталық Азияда жетекші орындарға ие. Оның бағалауынша, саяси және экономикалық жаңғыру елімізге қысқа мерзім ішінде елеулі нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік берді.

Сонымен қатар бұл өзгерістер пандемия, әлемдік экономиканың тұрақсыздығы және геосаяси шиеленістің күшеюі сияқты күрделі сыртқы сын-қатерлер жағдайында жүзеге асырылды. Соған қарамастан Қазақстан қоғамның қолдауына және халықаралық деңгейде мойындауға ие болған реформаларды жалғастырды. Атап

тартуда және азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуге елеулі үлес қосуда.

Оң өзгерістердің нақты мысалының бірі — енгізілуі қылмыс деңгейінің екі есеге жуық төмендеуіне ықпал еткен Digital Aqmola цифрлық қауіпсіздік жүйесі. Сондай-ақ Зеренді ауылындағы спорт мектебі мен Көкшетау қаласындағы Kokshe Arena кешені сияқты жаңа әлеуметтік нысандарға ерекше назар аударылды. Олар мемлекет қайтарған заңсыз шығарылған қаражат есебінен салынған. Бұл — Әділетті Қазақстан қағидаттарының нақты істер арқылы жүзеге асырылуының айқын көрінісі.

Ел дамуының алдағы басымдықтары туралы айта келе, Ерлан Қошанов тұрақты экономикалық өсім саяси жаңғырумен және қоғамдық қатынастарды жаңартумен тығыз байланысты екенін атап өтті. Бұл бағыттағы маңызды кезеңнің бірі — жаңа Конституцияның қабылдануы. Ол бірізді жүргізілген өзгерістердің заңды нәтижесі болды.

Оның айтуынша, озық елдердің тәжірибесі білім, еңбек, адалдық пен тәртіп тұрақты дамудың негізі екенін көрсетеді. Президент ілгерілетіп отырған «Заң мен тәртіп», «Адал азамат» және «Таза Қазақстан» құндылықтары да осы бағдарлармен тығыз байланысты. Оларды қоғамдық сана мен күнделікті өмірге орнықтыру Қазақстанның әлемнің жетекші елдері қатарынан лайықты орын алуына мүмкіндік береді.

Кездесу барысында Мемлекет басшысының Жолдауында қойылған стратегиялық міндеттерге ерекше назар аударылды. Олар ел дамуының негізгі салаларын қамтиды және ұзақмерзімді перспективаға бағытталған. Әңгіме Қазақстанның алдағы ондаған жылдардағы экономикалық және инфрақұрылымдық келбетін айқындайтын ірі ұлттық жобаларды іске асыру туралы болып отыр.

Олардың қатарында «Халықтық құрылыс» жобасы, елдің көлік-логистикалық әлеуетін дамыту және мемлекеттің энергетикалық тәуелсіздігін нығайту бар. Бұл бастамаларды іске асыру экономикалық өсімнің қосымша көзіне айналып, айтарлықтай мультипликативтік әсер береді. Олар сабақтас салалардың дамуына серпін беріп, материалдарға, жабдықтарға, көлік және басқа да қызметтерге деген қосымша сұранысты қалыптастырады. Бұл бүкіл ел бойынша ірі компаниялар үшін ғана емес,

мыңдаған шағын және орта кәсіпорындар үшін де жаңа мүмкіндіктер ашады.

Жолдауда айқындалған тағы бір стратегиялық бағыт — халықтық цифрлық экономиканы қалыптастыру. Халық Кеңесінің Төрағасы атап өткендей, басты міндет — жаңа технологияларды енгізумен ғана шектелмей, олардың әрбір азамат үшін қолжетімді болуын қамтамасыз ету. Цифрлық платформалар адамдардың экономикалық мүмкіндіктерін кеңейтетін құралға айналуға тиіс. Олар ауыл тұрғындарына жаңа нарықтар мен өзге қалалардағы клиенттерге қол жеткізуге, ал жастарға туған жерінен кетпей-ақ қашықтан білім алып, жұмыс істеп, табыс табуға мүмкіндік береді. Осылайша, цифрландыру азаматтардың тұрғылықты жеріне қарамастан, өзін-өзі жүзеге асыруы үшін тең мүмкіндіктер қалыптастыруға бағытталған.

Ерлан Қошанов Жолдаудың әлеуметтік басымдықтарына да жеке тоқталды. Ол барлық реформалардың басты назарында адам, оның әл-ауқаты мен өмір сүру сапасы тұрғанын атап өтті. Сондықтан ауқымды экономикалық және технологиялық міндеттерді шешу азаматтардың күнделікті өмірінде сезілетін нақты нәтижелерге бағытталуға тиіс.

Атап айтқанда, 2027 жылғы 1 қаңтардан бастап алғашқы медициналық-санитарлық көмек көрсету саласы мамандарының жалақысын 40 пайызға дейін арттыру көзделген. Ең төменгі жалақыны 85 мың теңгеден 110 мың теңгеге дейін көтеру жоспарланып отыр. Бұл 1,8 миллионға жуық азаматтың табысын арттыруға мүмкіндік береді. Сондай-ақ инклюзивті білім беруді дамытуға ерекше көңіл бөлінді. Өйткені бұл шешімдердің артында ерекше жағдайлар мен қолдауды қажет ететін мыңдаған бала мен отбасының мүддесі тұр.

Сонымен қатар кездесулерде атап өтілгендей, президенттік бастамаларды табысты іске асыру халықпен тұрақты кері байланыссыз мүмкін емес. Сондықтан бар болғаны бір ай бұрын жұмысын бастаған Қазақстан Халық Кеңесі өз қызметін өңірлерде халықпен тікелей диалог орнатудан бастады. Мұндай кездесулер жүргізіліп жатқан реформаларды түсіндіруге ғана емес, азаматтардың нақты сұраныстарын тыңдауға, шешімдер қабылдау барысында қоғам өкілдерінің ұсыныстарын ескеруге де мүмкіндік береді.

Сапар аясында Ерлан Қошанов пен Халық Кеңесінің мүшелері, оның ішінде Вера Ким, Нұртөре Жүсіп және Алена Малькова-Солопова орман шаруашылығы қызметкерлерімен, Шоқан Уәлиханов атындағы Көкшетау университетінің студенттерімен, профессор-оқытушылар құрамымен, сондай-ақ облыстың этномәдени бірлестіктерінің өкілдерімен кездесулер өткізді. Шараға қатысушылар Жолдауда белгіленген міндеттерге қатысты өз көзқарастарын білдіріп, өзекті мәселелерді көтерді және оларды іске асыру бойынша нақты ұсыныстарын ортаға салды.

Сондай-ақ Халық Кеңесінің мүшелері Digital Aqmola орталығының, «Жайлы мектеп» ұлттық жобасы аясында ашылған №20 мектеп-гимназияның және Белсенді ұзақ өмір сүру орталығының жұмысымен танысты. Аталған нысандарға бару өңірде жүзеге асырылып жатқан бастамалардың нәтижелері мен тұрғындардың қажеттіліктерін сол жерде талқылауға мүмкіндік берді.

Сапарды қорытындылай келе, Ерлан Қошанов келіп түскен барлық ұсыныстар мен өтініштердің жүйеленіп, Ақмола облысының ерекшеліктері ескеріле отырып, жұмысқа қабылданатынын атап өтті. Өңірлермен тікелей өзара іс-қимыл Мемлекет басшысының бастамаларын іс жүзінде жүзеге асыруға жәрдемдесудегі Халық Кеңесі қызметінің негізгі тетігінің бірі болып қала береді.

Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың бастамасымен елімізде саяси және экономикалық реформалар бірізді жүзеге асырылып, әлеуметтік инфрақұрылым жаңартылуда. Осы кезеңде мыңдаған мектеп, балабақша және медициналық мекеме салынды. Жалпы, әлеуметтік салаға 88 трлн теңге бағытталды. 3,6 млн жұмыс орны құрылып, шағын және орта бизнесте

айтқанда, әлемдегі ең ықпалды елдер рейтингінде Қазақстан 100 мемлекеттің ішінде 34-орынға ие болды.

Жалпыұлттық реформалардың нәтижелері Ақмола облысының дамуынан да көрініс табады. Өңір еліміздің жетекші өнеркәсіп орталықтарының бірі ретіндегі позициясын нығайтып, «жасыл» энергетиканы дамытып, жеке инвестицияларды

31 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

Жақында Президент Қасым-Жомарт Тоқаев Әзербайжанда өткен АӨСШК саммитінде Баку – Тбилиси – Жейхан құбыры арқылы мұнай тасымалын арттыру жөніндегі жоспарын бөлісті. Мемлекет басшысы өз сөзінде Каспий теңізінің жаһандық энергетика саласындағы ерекше маңызына мән берді. Балама жолдарды дамыту әсіресе Қазақстанға қажет. Себебі біз мұхитқа тура шыға алмайтын елміз. Сондықтан, амал жоқ, мұнайды алыс аймақтарға құрлықтағы құбырмен айдаймыз. Тонналаған шикізатты әлемдік нарыққа толассыз төгіп отырмасақ, экономикаға қауіп төнуі мүмкін. Сол үшін дәстүрлі экспорт бағыттарына жіпсіз байланып қалмауымыз керек. Осы орайда Президент айтқан БТЖ құбыры айрықша рөл атқарады.

А **Еркебұлан**
НҰРЕКЕШ

БАСТЫ ЭКСПОРТ БАҒЫТТАРЫ

Қазақстанның мұнай экспортында Каспий құбыр консорциумының (КҚК) орны орасан. «Теңіз», «Қашаған», «Қарашығанақ» сияқты ірі кеніштердің өнімі Ресейдегі «Южная Озереевка» теңіз терминалына осы құбырмен барады. КҚК-ның өткізу қабілеті жылына шамамен 80 млн тонна деп бағаланады. Былтыр бұл бағытпен 64,8 млн тонна отандық мұнай сыртқа жөнелтілген, яғни жалпы экспорттың 79,3 пайызы.

Маңызы жағынан екінші бағыт – Атырау – Самара құбыры. Оның жобалық қуаты жылына 15 млн тонна делінеді. Отандық мұнай осы желімен Ресейдің «Транснефть» жүйесіне қосылады да, әрі қарай Балтық теңізіндегі Усть-Луга, Приморск порттарына немесе «Дружба» құбырымен Германия нарығына кіреді. «ҚазТрансОйл» дерегінше, 2025 жылы Атырау – Самара құбырымен 8,9 млн тонна мұнай тасымалданған, бұл жалпы экспорттың 10,3 пайызы.

Шығыстағы негізгі инфрақұрылым – Қазақстан – Қытай құбыры. Мұндағы мұнайымыз Атырау – Кеңкияқ – Құмкөл – Атасу желісімен Шыңжаңдағы өңдеу кәсіпорындарына жеткізіледі. Құбырдың жобалық қабілеті жылына 20 млн тонна болғанымен, Қытайға саудаланатын отандық мұнайдың нақты мөлшері одан азырақ. 2025 жылы шығыстағы көршіге Ресей транзитінен тыс 1,25 млн тонна қара алтын сатылып, жалпы экспорттың 1,5 пайызы ғана қамтылған.

Тағы бір балама жол – Ақтау – Баку – Тбилиси – Жейхан дәлізі. Бұл бағытта мұнай Ақтау портынан Каспий арқылы Әзербайжанға апарылып, артынша Грузия мен Түркия жеріндегі БТЖ құбырымен Жерорта теңізіне шығарылады. Мамандардың пікірінше, осы бағытпен жылына 3 млн тонна-

ға дейін шикізат жіберуге мүмкіндік бар. 2022 жылы «ҚазМұнайГаз» бен Әзербайжанның SOCAR компаниясы арасында бес жылдық келісім жасалып, Транскаспий бағытын тұрақты пайдалануға негіз қаланған. Былтыр бұл дәлізбен 1,47 млн тонна мұнай тасымалданып, жалпы экспорттың 1,7 пайызы жабылыпты.

Демек, экспорттың басым бөлігі Ресей аумағын кесіп өтетін КҚК мен Атырау – Самара бағыттарына тиесілі. Екеуінің жиынтық үлесі 89,6 пайызға пара-пар. Жаман айтпай жақсы жоқ, алда-жалда аталмыш екі құбырда техникалық ақаулар, логистикалық шектеулер немесе геосаяси түйткілдер туындаса, мұнай ағынын басқа арнаға бірден бұра салу қиын. Ендеше Қазақстан үшін мұнай тасы-

Ауыр немесе тұздылығы жоғары мұнайды тасымалдау үшін кейде оны өңдеп, сапасын сәйкестендіру керек. Қысқасы, БТЖ бағытын дамытамыз десек, мұнай сапасын бақылау, танкер санын жоспарлау, порт қуатын үйлестіру, коммерциялық шарттарды бекіту секілді шаралар біртұтас жүйе ретінде қарастырылуы қажет.

малының жағрапиясын кеңейту – кезек күттірмейтін мәселе. Осы тұрғыдан алғанда, Баку – Тбилиси – Жейхан бағытының мән-маңызын асыра бағалау мүмкін емес.

ТӘУЕЛСІЗ ТАСЫМАЛ ТАРИХЫ

Егемендіктің елең-алаң шағында мұнайды сыртқа шығару үшін Ресей құбырларына қарап қалдық. Кеңестік ортақ жүйеден өзге жолдың жоқтығы еліміздің екпінін тежеді. Токсаныншы жылдардың соңында «Теңіз», «Қарашығанақ», «Қашаған» кен орындары іске қосылып, өндіріс көлемі өскенде қосымша бағыттар тіптен қажет болды. Осы тұста қара алтынды Каспий теңізімен тасу жолдары қарастырылды. Шикізатты Бакуға апа-

ЖАЙЫҚТАН

рып, одан БТЖ құбырымен немесе Супса, Батуми бағыттарымен әлемдік нарыққа шығару көзделді. Бұл экономикалық есеппен қатар сыртқы байланыстарды әртараптандыруға жасалған қадам еді.

2006 жылы Астанада үкіметаралық келісімге қол қойылып, қазақ мұнайын Баку – Тбилиси – Жейхан құбырымен тасымалдауға жол ашылды. Көп ұзамай «Теңіздің» алғашқы партиялары осы жолмен сынақ ретінде жөнелтілді. Бірақ КҚК жүйесінің

біртіндеп азайту десек, қателеспейтін шығармыз.

ҰЗДІКСІЗ ЛОГИСТИКА: ҮШ САТЫЛЫ ЖҮЙЕ

Қазақ мұнайын БТЖ-мен Жерорта теңізіне шығару жұмысы бірнеше көлік түрін тоғыстырған логистикаға сүйенеді. Күрделі жүйе іркілссіз жұмыс істеуі үшін негізгі үш кезеңді мықтап үйлестіру керек, олар: шикізатты Ақтау портына апару, Каспий арқылы танкермен тасу және Әзербайжаннан Түркияға дейінгі құбыр желісімен ары айдау.

Бірінші кезеңде қара алтын Батыс Қазақстандағы кен орындарынан Ақтау портына жеткізіледі. Онда «ҚазТрансОйл» компаниясының магистралды құбырлары, соның ішінде Атырау – Ақтау желісі ерекше рөл ойнайды. Жұмыс барысында өндірушілер, ұлттық құбыр операторы және порт қызметі тасымал кестесін өзара дәл келісіп отыруға тиіс.

Екінші кезең – Каспийдегі танкерлік тасымал. Ақтау портында мұнай кемелерге тиеліп, Әзербайжанға жөнелтіледі. Бұл буында «Қазмортрансфлот», ASCO компаниясы һәм порт инфрақұрылымы негізгі міндетті орындайды. Кемелердің қолжетімділігі, ауа райының қолайлығы, порттағы тиеу-түсіру жылдамдығы тасымал ырғағына тікелей әсер етеді.

Үшінші кезеңде мұнай Әзербайжанда қабылданып, БТЖ құбырына айдалады. Ұзындығы 1768 шақырымға созылатын магистраль Әзербайжан, Грузия, Түркия аумағын басып өтіп, Жерорта теңізі жағалауындағы Жейхан портына жетеді. Сосын мұнай танкерлерге тиеліп, әлемдік нарыққа жол тартады. Үшінші кезеңдегі жұмысты BTC Со. консорциумы мен маршруттың әр учаскесіне жауапты операторлар жүргізеді.

Әгәрәки осы тізбектің бір буыны кідірсе, бүкіл кесте бұзылуы ықтимал. Сондықтан тиімділік тек құбырдың жобалық қуатына емес, мұнайды портқа уақытында жеткізуге, сақтау мен тиеуге, танкерлер қозғалысына, қабылдау терминалының мүмкіндігіне де байланысты.

БТЖ құбырымен көбіне BTC Blend деп аталатын мұнай қоспасы тасымалданады. «Теңіз» мұнайының қасиеттері осы стандартқа жақын. Дегенмен Қазақстандағы барлық шикізаттың сапасы бірдей емес. Ауыр немесе тұздылығы жоғары мұнайды тасымалдау үшін кейде оны өңдеп, сапасын сәйкестендіру керек.

Қысқасы, БТЖ бағытын дамытамыз десек, мұнай сапасын бақылау, танкер санын жоспарлау, порт қуатын үйлестіру, коммерциялық шарттарды бекіту секілді шаралар біртұтас жүйе ретінде қарастырылуы қажет.

ҚҰБЫРДЫҢ ҚУАТТЫЛЫҒЫ

Жалпы, қазақ мұнайын БТЖ-мен тасымалдау жұмысы бірнеше кезеңді бастан кешті. 2008-2015 жылдары бұл бағытпен жылына орта есеппен 1-2 млн тонна шикізат айдалатын. Ең жоғары меже 2010 жылы тіркеліп, 2 млн тонна болды. Кейін шенеуніктердің назары КҚК мүмкіндігін кеңейтуге ауып кетті де, БТЖ уақытша ұмытылды.

2022 жылы бұл бағытты қайта жандандыру туралы байлам жасалған соң тасымал көлемі біртіндеп көбейіп келеді. Мәселен, 2023 жылы БТЖ арқылы 1,057 млн тонна қазақстандық мұнай жөнелтілсе, 2024 жылы бұл көрсеткіш 1,39 млн тоннаға, 2025 жылы 1,47 млн тоннаға көтерілді. Нәтиже бар. Дегенмен

тасымал ауқымын әлі де арттыру үшін теңіз бен порттағы мәселелерді шешу маңызды.

Айтпақшы, 2025-2027 жылдары БТЖ бағытымен тасымалданатын мұнай көлемін жылына 3 млн тоннаға дейін жеткізу жоспарланған. Ал ұзақмерзімді перспективада БТЖ, Баку – Супса және Баку – Батуми бағыттарының жиынтық қуатын 5-7 млн тоннаға, тіпті одан да асыру көзделіп отыр. Мұндай жоспарларды жүзеге асыруға сүбелі инвестиция әрі сауатты техникалық негіздеме керек. Танкер флотының тапшылығы, Каспийдегі су деңгейінің төмендеуі, Ақтау портының шектеулі әлеуеті, т.б. мәселелер шешілсе, бұл меженің алыстан төбесі көрініп тұр.

және стратегиялық тиімділігі ақшадан да маңызды.

БЕС БӨГЕТ

БТЖ құбырының жобалық қуаты жылына 50 млн тоннадан асқанымен, бұл Қазақстан мұнайын сол көлемде түгел тасуға болады деген сөз емес. Нақты мүмкіндік Ақтау порты, теңіздегі танкерлер мен Әзербайжандағы қабылдау жүйесі сияқты аралық буындардың жұмысына тәуелді.

Бірінші мәселе – Каспий теңізіндегі су деңгейінің түсуі. Теңіздің тартылуы порт табанын таяздатып, танкерлерге толтырып жүк тиеуге кедергі келтіреді. Мысалы, 12 мың тонналық кемелер Ақтау портына 8-9 мың тонна жүкпен ғана кіре алады.

Төртінші мәселе – мұнай сапасы. БТЖ жүйесіне жіберілетін шикізат белгіленген талаптарға сай болуы керек. Құрамындағы күкірт пен су мөлшері қабылдау шарттарына әсер етуі мүмкін. Сондықтан әр кен орнының өнімі жеке бағалануға тиіс.

Бесінші мәселе – Сангачал терминалының жүктемесі. Бұл терминал қазақ мұнайымен бірге Әзербайжанның өз жобаларына да қызмет көрсетеді. Яғни көлемді ұлғайту үшін сақтау қоймалары мен құбырға айдау жүйелерінің мүмкіндігі ескерілгені абзал.

Аталмыш кедергілерді жою мақсатында Ақтау портының акваториясын зерттеп, қажет болса – тереңдетіп, тиеу құрыл-

Транскаспий бағытының 1,5 млн тонналық көлемі оның орнын толық баса алмайды.

Экспорттың едәуір бөлігін БТЖ-мен жөнелту үшін қосымша танкерлер, кеңейтілген порт инфрақұрылымы, сенімді қоймалар керек екенін бірнеше рет айттық. Мұндай ауқымды өзгерістер лезде жүзеге аспайды. Демек, балама бағыттарды дамытуға ұзақмерзімді жоспарлар қажет.

Атырау – Самара бағытының да өзіндік шектеулері бар. Жобалық қуаты жылына 15 млн тонна болғанымен, нақты тасымал 8-9 млн тонна мөлшерінде ғана. Алайда нақты мүмкіндік құбырдың жұмыс кестесіне, шикізат сапасына және транзиттік келісімдерге тіреледі.

болғанымен, әрқайсысының басымдығы әр басқа. Мысалы, мемлекеттің бірінші кезектегі мақсаты – экспорт тұрақтылығын сақтау, сыртқы тәуелділікті азайту және көпвекторлы саясатты нақты іспен бекіту. Сондықтан қымбатқа түсетін балама жолдың өзі стратегиялық тұрғыдан аса маңызды. Өйткені мұнай тасымалының ұзақ уақытқа тежелуі бюджетке салмақ салып, жалпы экономикалық тұрақтылықты шайқалтуы ғажап емес.

Ал «ҚазМұнайГаз» үшін мемлекеттік мүдде мен коммерциялық есеп қатар жүреді. Ұлттық компания балама жолды дамытуға үлес қоса отырып, қаржының тиімділігін, келісімшарттардың қайтарымын да ескеруге мәжбүр. Ақтау портының ауқымын кеңейту, танкерлер санын көбейту және Әзербайжанның SOCAR компаниясымен ұзақмерзімді келісімдерді пысықтау сынды шаралар осы мақсаттан туындайды.

Шетелдік өндірушілер үшін ең басты өлшем – әр тонна шикізаттан түсетін таза табыс. Егер БТЖ арқылы тасымалдау КҚК-ға қарағанда қымбатырақ болса, компаниялар үнемді жолды таңдауға тырысатыны түсінікті. Ендеше бұл бағыттағы жүк көлемін арттыру үшін нарықтық ынталандыру, тұрақты тарифтер, сенімді логистика және ұзақмерзімді келісімдер ауадай қажет.

Мұндай мүдделер қайшылығы тек міндеттеумен немесе квота қоюмен шешілмейді. Балама бағыт жүйелі жұмыс істесін десек, инфрақұрылымға инвестиция құю, тасымал кестесін ертерек жоспарлау, мұнай сапасына қатысты талаптарды нақтылау маңызды. Себебі жолдың сенімділігі жақсарған сайын оның коммерциялық тартымдылығы да арта түседі.

Түйін:

Бүгінде Қазақстанның мұнай экспорты Каспий құбыр консорциумы мен Атырау – Самара бағытына тәуелді. Былтыр осы екі арнаның үлесі жалпы экспорттың 90 пайызға жуығын қамтыды. Ал Қытай бағыты мен Транскаспий дәлізінің үлесі әзірге тым төмен. БТЖ бағыты Ресейді айналып өтіп, отандық мұнайды Әзербайжан, Грузия, Түркия арқылы Жерорта теңізіне шығаруға көмектеседі. Сондықтан оның құндылығын тек күнделікті тарифпен емес, күрделі сәтте сыналатын жобалық қуатымен өлшеу керек.

ЖЕІХАНҒА ДЕЙІН

ҚЫМБАТ ТАРИФТІН СТРАТЕГИЯЛЫҚ САЛМАҒЫ

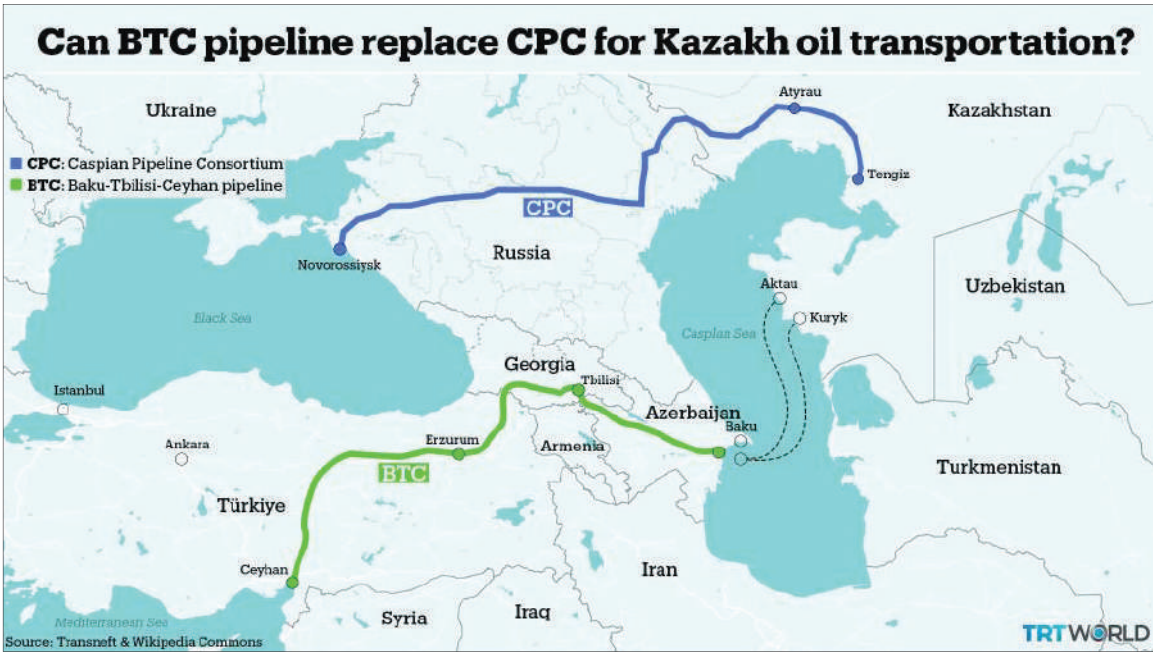
БТЖ бағытында шикізат бірнеше көлік түрімен тасымалданады. Құбыр желілерімен салыстырғанда бұл маршрутта қосымша шаруа көп. Шикізатты Ақтауға жеткізу, қоймада сақтау, кемеге тиеу, Каспийден өткізу, Әзербайжанда түсіру, терминал қызметі, БТЖ құбырының тарифі бағаны қымбаттатады.

Мәселен, КҚК арқылы бір тонна мұнай тасымалдау құны 38-42 доллар болса, Транскаспий – БТЖ бағытында 60-70 доллардан асып жығылады. Айырмашылық 1,5-2 еседей. Бұл сома келісімшартқа, теңіз фрахтына, порт тарифтеріне қарай өзгеріп тұрғанымен, көпбуынды логистика шығынды бәрібір көбейтеді. Қаржының дені теңіз фрахты мен тиеу-түсіру жұмыстарына жұмсалады. Кемелердің сыйымдылығын толық пайдаланбау, ауа райының қолайсыздығы немесе порттағы ұзын-сонар кезек те өнімнің өзіндік құнын өсіреді.

Бірақ бұл қымбатшылық БТЖ-ның қажеті шамалы дегенді білдірмейді. Балама бағыттың қадірі тек тасымал тарифімен емес, негізгі арнада іркіліс болғанда өндірісті тоқтатпай ұстап тұру мүмкіндігімен де өлшенеді. Себебі ұңғымаларды жабу яки жұмысты шектеу үлкен шығын әкеледі. Мұндайда балама жолға кететін артық қаржы өндірісті тоқтату зиянынан әлдеқайда артық.

Жасыратыны жоқ, БТЖ-ның ең бір ұтымды тұсы – шикізатты Ресей аумағын айналып өтіп, Жерорта теңізіне шығаруында. Бұл экспорт жағрапиясын кеңейтіп, Қара теңіз жолдарына байланып қалу қаупін сейілтеді.

Яғни БТЖ-ның құнын есептеген тек тарифке тірелуге болмайды. Оның экономикалық

Балама бағыттың қадірі тек тасымал тарифімен емес, негізгі арнада іркіліс болғанда өндірісті тоқтатпай ұстап тұру мүмкіндігімен де өлшенеді. Себебі ұңғымаларды жабу яки жұмысты шектеу үлкен шығын әкеледі.

Соның кесірінен әр рейстің пайдасы азайып, шығыны артады.

Екінші мәселе – танкер тапшылығы. Қазір бұл іске «Қазмортрансфлот» пен Әзербайжан кеме қатынасы компаниясының флоты қатысады. Бірақ тасымалды 3-5 млн тоннаға жеткізу үшін кеме санын көбейту керек. Жаңа танкерлерді сатып алу немесе жалдау мәселесі шешілмесе, порт қуатын күшейтудің өзі жеткіліксіз болады.

Үшінші мәселе – Ақтау портының тиеу жүйесі. Ауа райы қолайсыз болса, жұмыс баяулап, кемелер кезек күтіп қалады. Мұндай кідірістер тасымал кестесін бұзып, қосымша шығынға ұшыратады.

ғыларын жаңартып, танкер флотын кеңейтіп, терминалдардың қуатын арттырған дұрыс.

Мұның бәрі коммерциялық келісімдерге тіреледі. Өндірушілер мен тасымалдаушылар БТЖ жүйесіндегі қуатты алдын ала брондап, кестені келісуі керек.

ДАҒДАРЫС ЖАҒДАЙЫНДА

Экспорттық қазақ мұнайының дені Каспий құбыр консорциумы арқылы өтетіндіктен, бұл жүйеде аяқ астынан түйткілдер туындаса, көл-көсір қара алтынды бір сәтте басқа бағытқа бұру мүмкін емес. КҚК арқылы жылына 60 млн тоннадан аса шикізат тасымалданады десек,

Егер санкциялық шектеулер жолды бөгесе, КҚК-ны тіпті Атырау – Самара бағыты да алмастырмайды.

Ал Қазақстан – Қытай мұнай құбырының қуаты отандық мұнайды түгелдей қабылдауға жетпейді. Қытайға жөнелтілетін көлем шамамен 1 млн-нан сәл ғана асады. Шығыс бағыт арқылы қосымша шикізат жібергенде көрші елдегі зауыттардың сұранысын, батыс кен орындарынан шығысқа дейінгі тасымал шығынын да ескерген жөн.

Сол себепті экспорттық маршруттарды жайшылықтағы коммерциялық тиімділік және дағдарыс кезіндегі стратегиялық құндылық деп екі өлшем бойынша бағалау керек. БТЖ негізгі бағыттағы олқылықтың орнын толтырмаса да, мұнайдың белгілі бір бөлігін сыртқы нарыққа үзіліссіз жеткізуге септігін тигізеді.

МЕМЛЕКЕТ ПЕН БИЗНЕС МҮДДЕСІ

БТЖ бағытын дамытуға мүдделі тараптардың көздегені ортақ

НАРЫҚ

31 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

Егемендіктің өткен онжылдықтарындағы ең бір көкейкесті проблема – экономиканың мұнай секторына шектен тыс тәуелділігі болатын. Президент қойған міндеттер аясында экономиканы әртараптандыруға басымдық берілді. Осы арқылы бүгінде Қазақстанның қара алтыннан түсетін табысқа тәуелділігі біраз еңсерілген көрінеді. Үкімет биылғы жылдың 9 айының қорытындысын шығарды. Одан шикізаттық емес салаларды дамыту нәтижесінде енді ел экономикасының өсімін өзге салалар қамтамасыз етіп отырғаны белгілі болды.

ӨНДЕУ

ӨНЕРКӘСІБІ –

ӨРКЕНДЕУ
өзегі

А Айхан ШӘРІП

Республика күні қарсаңында Мемлекет басшысы телекөпір арқылы құрылысына ақ жол ашқан Ақтоғай мыс балқыту зауыты – кеңес кезінен өзге елдердің шикізат қоймасы болып келген Қазақстанның жаңа замандағы түлеуі мен өнеркәсіптік қуатын паш ететін тағы бір символға айналмақ. Президент Қасым-Жомарт Тоқаев Абай облысындағы Ақтоғай кен орнында салынатын зауытты тұтас ел экономикасының өркендеуіне тың серпін беретін аса маңызды жобаның бірі деп атады. Сондай-ақ ол еліміздегі өңдеу өнеркәсібінің даму қарқынын «жаксы» деп бағалады.

Жаңа кәсіпорын жылына 300 мың катодты мыс шығарады. Бұл ішкі нарықтың сұранысын толық қамтамасыз етуге жетеді. Осы зауыт іске қосылған соң Қазақстан жоғары сапалы тазартылған мыс өндіретін жаһандық жетекші елдердің «ондығына» кіре алады. Мұның сыртында кәсіпорында алтын және күкірт қышқылы өндірілмек.

Өнеркәсіп және құрылыс министрлігінің мәліметіне сәйкес, тек бір жылда, 2025 жыл қорытындысында Қазақстанда жалпы сомасы шамамен 1,5 трлн теңгені құрайтын осындай 190 ірі индустриялық жоба пайдалануға беріліп, онда 22 мыңнан астам тұрақты жұмыс орны құрылған. Соңғы үш жылда еліміздің барлық аймағында 540 индустриялық жоба іске қосылды. Соның арқасында 50 мың тұрақты жұмыс орны пайда болды. Былтыр өңдеу саласындағы жалпы өнім көлемі 60

миллиард долларға жуықтады. Ал 2026 жылы жалпы сомасы 2 трлн теңгеге дейін жететін 200-дей жобаны іске асыру жоспарланған. Барлық жоба толық қуатына шыққан кезде өндіріс көлемі шамамен 2,3 трлн теңгеден асуға тиіс.

ЭКОНОМИКАНЫҢ ЖАҢА, ЖАСАМПАЗ ӨРІСІ

Биылғы жылғы қаңтар-қазан аралығындағы ел дамуының қорытындыларына келсек, Қазақстан экономикасы құрылымдық жаңғыру жолында оң динамикасын сақтап отыр. Экономиканы әртараптандыру, шикізаттық емес салаларды дамыту және өндірістік әлеуетті арттыру бағытындағы үдерістер нақты нәтижелерін, салмақты жемісін бере бастады. 2026 жылдың 9 айында экономика 4,2%-ға өсті. Өсімнің негізгі қозғаушы күші, драйвері – шикізаттық емес сектор! Ол 5,4%-ға артқан.

Мұнайлық емес салаларда өрлеудің ең жоғарғы қарқынын келесі секторлар көрсетті: құрылыс – 11,5%, өңдеу өнеркәсібі – 8,6%, көлік – 7,2%, сауда – 6,2%, ауыл шаруашылығы – 5,8%. Сөйтіп, кейінгі жылдары ел экономикасы тіректерінің құрылымы біртіндеп өзгерді: тиісінше, өсім

де бұрынғыдай шикізатпен шектеліп қалмай, бірнеше секторға қатар сүйенеді. Осының нәтижесінде, 2026 жылдың тоғыз айында мұнай өндірісі 8,6%-ға құлдырағанына қарамастан, экономика оң динамикасын сақтай алды.

Президент айтқандай, экономиканың орнықтылығы оның қаншалықты мол ресурс өндіретінімен өлшенбейді. Ең маңыздысы – сол ресурстардың әлемдік нарықтағы бағасы құбылғанда немесе өндіріс көлемі кемігенде, елдің даму қарқынын сақтап қалуы. Осы тұрғыда Қазақстандағы экономикалық әртараптандырудың мәні терен. Ол – шикізатқа тәуелділікті азайту, сонымен бірге ұлттық экономиканың ішкі мүмкіндіктерін кеңейтіп, жаңа өндірістерге, жаңа кәсіптерге және қосылған құны жоғары өнімдерге даңғыл жол ашу деген сөз.

ӘРТАРАПТАНДЫРУ – ТҰРАҚТЫЛЫҚ ТІРЕГІ

Қазақстан экономикасындағы құрылымдық бетбұрысты көрсететін басты өлшемнің бірі – мұнай секторының ЖІӨ-дегі үлесінің төмендеуі. 2010 жылы бұл көрсеткіш 16,5%-ды құраса, бүгінде ол 7,8%-ға дейін азайған. Әрине, мұнай-газ саласы ел эко-

бінің өсімін тек бір саланың жетістігі ретінде емес, ұлттық экономиканың сапалық жаңғыруын танытатын көрсеткіш ретінде бағалаған жөн.

Оң серпін өңдеу өнеркәсібінің ішкі салаларында да байқалады. 2026 жылдың басынан бері ең жоғары өсім дайын металл бұйымдарын өндіру саласында тіркелді (34,8%). Фармацевтика өнеркәсібі 30,9%-ға, автомобиль жасау 29,9%-ға өсті. Химия өнеркәсібіндегі өсім 23,4%-ды құраса, электр жабдықтарын өндіру көлемі 20,7%-ға артты. Резеңке және пластмасса бұйымдарын шығару 18,1%-ға, азық-түлік өнімдерін өндіру 13,8%-ға артты.

Бұл сандардың әрқайсысы өндірістің белгілі бір бағытындағы және айналып келгенде, бүкіл Қазақстандағы ілгерілеудің көрінісі. Дайын металл бұйымдары өндірісінің өсуі өңдеуші сектордың мүмкіндіктерін кеңейтсе, фармацевтика өнеркәсібіндегі алға озу – халық денсаулығын сақтауды өрістетуге сеп. Қара алтынды немесе басқа шикізаттарды шетелге шығаруға қатысы жоқ өзге салалардың өрлеуі Қазақстанның халықтың күнделікті сұранысынан бастап, күрделі өндірістік қажеттіліктерге дейін өзгеге тіленбей, өз өнімдерімен өтеу қабілеті мен қуатының өскенін білдіреді.

Қазақстан экономикасының мұнайдан тыс өсім қайнарлары біртіндеп артып келеді. Ұлттық статистика бюросының дерегіне, шикізаттық емес сектордың ЖІӨ-дегі қосылған құнының үлесі рекордтық 77,7%-ға жеткен. Бұл ұлттық экономиканың қалыптасуында мұнай-газ өндірісіне тікелей қатысы жоқ салалардың рөлі күрт күшейгенін көрсетеді.

Алайда осы үрдістің тұрақтылығы жоғары қосылған құны бар өндірістерді тоқтаусыз дамытуға, еңбек өнімділігін үздіксіз арттыруға, дайын өнім экспортын әрі қарай кеңейтуге және шағын, орта бизнестің бәсекеге қабілетін үдемелі нығайтуға тікелей байланысты болмақ. Мұнайдан тыс кірістердің өсуі бюджет тұрақтылығын қамтамасыз етіп қана қоймай, мемлекеттік қаржының мұнай нарығындағы ахуалға тәуелділігін азайтып, ұзақмерзімді экономикалық өсімнің берік негізін қалыптастырады.

Сондықтан экономиканың жаңа ұстынына айналған салалардың өсім қарқыны ғана емес, кол жеткен нәтижені ұзақ мерзімге орнықтыруда маңызды. Ол үшін инвестициялар нақты сектордағы өндірістік қуаттарды арттыруға, жаңа жұмыс орындарын ашуға және жаһандық нарықта бәсекеге қабілетті өнім шығаруға бағытталуы қажет.

Экономикалық өркендеудің мәні – бүгінгі мүмкіндікті ертеңгі зор әлеуетке айналдырып, ағымдағы жетістікті ұзақмерзімді дамудың іргетасына айналдыру. Мемлекет басшысының экономиканы жаңғырту бойынша қойған стратегиялық міндетінің ең басты межесі де осы.

Абай облысы үшін экология мәселесінің маңызы айрықша. Өңірдің өндірістік әлеуеті экономикаға серпін беріп отырғанымен, өндіріс көлемінің артуы табиғи ортаға түсетін жүктемені де көбейтеді. Сондықтан кәсіпорындардың экологиялық жауапкершілігі, қалдықтарды басқару мәдениеті және мемлекеттік бақылаудың тиімділігі – күн тәртібінен түспеуге тиіс мәселелер.

А Эльмира
ЖҮРСІНБЕКҚЫЗЫ,
Абай облысы

Облыс бойынша Экология департаментінің биылғы тоғыз айда атқарған жұмыстары осы бағыттағы ахуалдың күрделі тұстарын аңғартады. Департаменттің мемлекеттік экологиялық бақылау бөлімі есепті кезеңде 36 тексеру іс-шарасын өткізген. Оның 15-і жоспардан тыс тексеру болса, 10-ы субъектілер мен объектілерге қатысты профилактикалық бақылау, тағы 11-і талаптарға сәйкестікті тексеру болған. Нәтижесінде, экологиялық заңнама талаптарының 83 бұзушылығы анықталып, оларды жою жөнінде 31 нұсқама берілген. Оның 24-і орындалған. Қалған жеті нұсқаманың орындау мерзімі әлі аяқталған жоқ.

ТАБИҒАТТЫ ҚОРЛАҒАНДАР ЖАУАПҚА ТАРТЫЛДЫ

— Бақылау шараларының нәтижесінде экологиялық заңнама талаптарының сақталуына қатысты бірқатар бұзушылық анықталды. Оларды жою үшін тиісті нұсқамалар беріліп, олардың орындалуы бақылауға алынды, — дейді Абай облысы бойынша Экология департаменті басшысының орынбасары Оралхан Әуезбеков.

Әкімшілік жауапкершілікке қатысты көрсеткіштер де назар аудартады. Есепті кезеңде әкімшілік құқықбұзушылықтар бойынша 97 іс қозғалған. Оның 12-сі бойынша ескерту түріндегі жаза қолданылса, 85 іс бойынша жалпы сомасы 601 миллион 410 мың 811

тенге айыппұл салынған. Сонымен бірге 76 іс бойынша жалпы сомасы 56 миллион 971 мың 161 тенге әкімшілік айыппұл мемлекет кірісіне ерікті түрде толық өндірілген. Бұл цифрлардың әрқайсысының артында белгілі бір құқықбұзушылық пен оны жоюға бағытталған талап тұр. Бірақ экологиялық бақылаудың нәтижесін тек қозғалған істердің немесе салынған айыппұлдың сомасымен өлшеу жеткіліксіз.

Өңірдегі ірі кәсіпорындарға жүргізілген тексерулер экологиялық талаптардың сақталуына қатысты бірқатар мәселені анықтаған. Мәселен, «Қаражыра» АҚ

кен орнында 2026 жылғы 28 сәуір мен 21 мамыр аралығында жүргізілген тексеру кезінде қалдықтарды арнайы белгіленбеген орындарға орналастыру, экологиялық рұқсат талаптарын орындамау, сарқынды сулар бойынша эмиссия нормативтерін асыру және өндірістік жабдықтардың жобалық құжаттамаға сәйкес келмеуі анықталған. Осы құқықбұзушылықтар үшін кәсіпорынға 23 миллион 122 мың 953 тенге айыппұл салынған. Талапты елемей, бірнеше миллион айыппұл арқалаған бұндай кәсіпорындар бір емес, бірнеше.

Экологиялық ахуалды жақсартудағы тағы бір маңызды бағыт — заңсыз коқыс орындарын анықтау және жою. «Қазақстан Ғарыш Сапары» ұлттық компаниясы» АҚ геопорталының деректеріне сәйкес, 2026 жылы Абай облысында 137 заңсыз коқыс орны анықталған. Ресми мәлімет бойынша, олардың барлығы жойылып, көрсеткіш 100 пайызға жеткен. Бұл — назар аударуға тұрарлық нәтиже.

Заңсыз қалдық орындары мәселесі облыстың мамандандырылған табиғат қорғау прокуратурасының да назарында болған. Ұсынымды қарау барысында заңбұзушылықтарға жол бергені үшін 13 лауазымды тұлғаға қатыс-

ты әкімшілік іс қозғалып, жалпы сомасы 2 миллион 811 мың 250 тенге айыппұл салынған. Сонымен бірге анықталған заңбұзушылықтарды жою жөнінде жеке ұсыну берілген. Оған қоса, Төтенше жағдайлар департаментінен түскен материалдар негізінде рұқсат етілмеген коқыс орындарының өртену фактілері бойынша 18 әкімшілік іс қозғалып, 1 миллион 492 мың 124 тенге айыппұл салынған. Қоқысты кез келген жерге төгу де, оны рұқсатсыз өртеу де қоршаған ортаға қауіп төндіреді.

Өңірдің экологиялық ахуалын жақсартуда көгалдандырудың да орны бөлек. Облыстың өңірлік жоспарына сәйкес, биыл 67 мың ағаш көшетін отырғызу көзделген. Қазір оның 64 мың 318-і отырғызылып, жоспар шамамен 96 пайызға орындалған. Бұдан бөлек, облыс аумағында қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін бірінші санаттағы 61 кәсіпорын және екінші санаттағы 189 кәсіпорын жұмыс істейді. Ұсынылған деректерге сәйкес, 2026 жылдың бірінші жартыжылдығында облыс бойынша атмосфералық ауаға шығарылған ластанушы заттардың нақты көлемі 20,980 мың тоннаны құраған.

Табиғаттың тағдыры бүгінгі ұрпақтың қолында. Сондықтан оған қамқорлық жасау — науқандық міндет емес, үздіксіз жауапкершілік. Ал экологиялық заң талаптарын сақтау — тандау емес, баршаға ортақ міндет. Өйткені табиғатқа жасалған әрбір қиянаттың өтеуі бар, ал бүгінгі жауапкершіліктің жемісін ертеңгі ұрпақ көреді.

Сатып алуды ұйымдастырушы: Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті (бұдан әрі — Университет).

Мекенжайы: Түркістан қаласы, Б.Саттарханов даңғылы №29В мекенжайында орналасқан.

Байланыс телефоны: +7(7253) 36-36-36, +7(7253) 36-36-62

Сатып алу әдісі: Университеттің «Сатып алу және сату» регламентінің (бұдан әрі — Регламент) 20-бап ашық конкурс тәсілімен Университетте академиялық адалдық талаптарының сақталуын бақылау мақсатында, емтихан өткізілетін аудиторияларда тәртіпті күшейту үшін бейнебақылау жабдықтарын және орнату жұмыстарымен қоса сатып алу.

Сатып алуға қатысу шарттары: Жұмыстарды орындау мерзімі — 30 күнтізбелік күн. Сатып алуға қатысушылар Университет Регламенттің 10-бабына сай баға ұсыныстарымен бірге төмендегі құжаттарды ұсыну қажет.

1. Әлеуетті өнім берушінің қаржылық жағдайы туралы банктен алған анықтамасы (құжаттары).
2. Әлеуетті өнім берушінің бухгалтерлік балансы немесе оның талап етілген бөлімдері, егер жоқ болса, оған теңестірілген өзге де құжаттары, сондай-ақ ақша қаражаттарының қозғалысы туралы анықтамалар.
3. Сатып алу нысаны болып табылатын тауарларды сатып алу және жұмысты орындау саласындағы тәжірибесін растайтын құжаттары, соңғы 5 жылғы тәжірибесін растайтын құжаттары; (Келісімшарт, жүк құжат (накладная), орындалған жұмыстар актісі, электрондық шот фактура).
4. Кәсіби және техникалық біліктіліктерін анықтау үшін келесі құжаттарды тапсыру талап етіледі: әлеуетті өнім берушінің заң талаптарына сәйкес тиісті құзыретті органдарға тіркелгені туралы анықтамасы.
5. Өткізілетін сатып алудың нысаны болып табылатын жұмысты орындау үшін тиісті біліктілікке ие қызметкерлерінің бар екенін немесе осындай қызметкерлерді жұмысқа тартатынын растайтын құжаттары; (Ақпараттық технологиялар саласының мамандары: диплом, сертификат құжаттары).
6. Баға ұсыныстарын беру кезеңінде ҚҚС төлеуші болып табылған жағдайда ҚҚС төлеуші екендігін растайтын құжаттарын

қоса ұсына отырып, баға ұсыныстарының шегінде ҚҚС қоса есептеп ұсыну қажет.

7. Әлеуетті өнім берушінің өндірушіден немесе ресми дистрибьютері не диллерінен ресми өкілі екенін растаушы құжаттары (сертификат) немесе рұқсат, келісім хат ұсынуы қажет. Бұл өз кезегінде, сатып алынатын тауарлардың сапасына кепіл болып табылады. Сонымен қатар ISO 9001 халықаралық стандартқа сәйкес сапа жүйесі менеджмент сертификаты.
8. Өткізілетін сатып алудың нысаны болып табылатын тауарларды жеткізу және жұмысты орындау үшін, тауарлардың сапа сәйкестігіне көз жеткізу мақсатында олардың марка, моделі көрсетілген каталогтары және төлқұжат немесе пайдалану жөніндегі нұсқаулық, фотосуреттері.
9. Өтінімді қамтамасыз ету мақсатында әлеуетті өнім беруші ұсынған жалпы сомасының кем дегенде 5%-ы мөлшеріндегі қаражатын төмендегі реквизиттерге енгізуі қажет;

Тапсырыс беруші: «Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті» мекемесі, Түркістан облысы, Түркістан қаласы, Б.Саттарханов даңғылы 29В, БСН 990440008043, HSBKKZKX KZ43-6010291000010707, Кбе 16 «Қазақстан Халық Банкі» АҚ.

Сатып алынатын жұмыстардың тізімін (қосымша) <http://ayu.edu.kz> сайтының хабарландыру парақшасынан және/немесе Түркістан қаласы, Б.Саттарханов даңғылы 29В мекенжайында орналасқан Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, Ректорат ғимараты, 203-кабинеттен алуға болады.

Сатып алуға өтінімді өткізу орны және уақыты:

Сатып алуға қатысуға баға ұсыныстары арнайы конвертке салынып, тізімделіп, парақшалар бауланып, нөмірленген түрде мөр басылып, хабарландыру жарияланған уақыттан бастап 20 күнтізбелік күн ішінде Түркістан қаласы, Б.Саттарханов даңғылы 29В мекенжайында орналасқан Қожа Ахмет Ясауи атындағы қазақ-түрік университеті, Ректорат ғимараты, 203-кабинетте қабылданады.

Комиссия отырысы болатын күні және уақыты: 23.11.2026 ж. (12:00), 201-кабинет.

Сатып алуды ұйымдастырушы: Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті (бұдан әрі — Университет).

Мекенжайы: Түркістан қаласы, Б.Саттарханов даңғылы №29В мекенжайында орналасқан.

Байланыс телефоны: +7(7253) 36-36-36, +7(7253) 36-36-62

Сатып алу әдісі: Университеттің «Сатып алу және сату» регламентінің (бұдан әрі — Регламент) 20-бабы ашық конкурс тәсілімен Университеттің Биология кафедрасына қарасты 237-Микробиология зертханасына 30 дана микроскоптар мен қажетті құрал-жабдықтар сатып алу.

Сатып алуға қатысу шарттары: Тауарларды жеткізу мерзімі — 45 күнтізбелік күн. Сатып алуға қатысушылар Университет Регламенттің 10-бабына сай баға ұсыныстарымен бірге төмендегі құжаттарды ұсыну қажет.

1. Әлеуетті өнім берушінің қаржылық жағдайы туралы банктен алған анықтамасы (құжаттары).
2. Әлеуетті өнім берушінің бухгалтерлік балансы немесе оның талап етілген бөлімдері, егер жоқ болса, оған теңестірілген өзге де құжаттары, сондай-ақ ақша қаражаттарының қозғалысы туралы анықтамалар.
3. Сатып алу нысаны болып табылатын тауарларды жеткізу саласындағы тәжірибесін растайтын құжаттары, соңғы 5 жылғы тәжірибесін растайтын құжаттары; (Келісімшарт, жүк құжат (накладная), тауарларды қабылдау актісі, электрондық шот фактура).
4. Кәсіби және техникалық біліктіліктерін анықтау үшін келесі құжаттарды тапсыру талап етіледі: әлеуетті өнім берушінің заң талаптарына сәйкес тиісті құзыретті органдарға тіркелгені туралы анықтамасы.
5. Жеткізілетін тауарлардың техникалық сипаттамаларының, функционалдық мүмкіндіктерінің және жиынтықталуының конкурстық құжаттамада көрсетілген талаптарға сәйкестігін растайтын құжаттар.
6. Баға ұсыныстарын беру кезеңінде ҚҚС төлеуші болып табылған жағдайда ҚҚС төлеуші екендігін растайтын құжат-

тарын қоса ұсына отырып, баға ұсыныстарының шегінде ҚҚС қоса есептеп ұсыну қажет.

7. Микроскоптар мен зертханалық жабдықтарға қатысты өндірушінің техникалық паспорттары, пайдалану жөніндегі нұсқаулықтары және кепілдік міндеттемелері мен ISO 9001 халықаралық стандартқа сәйкес сапа жүйесі менеджмент сертификаты.
8. Өткізілетін сатып алудың нысаны болып табылатын тауарларды жеткізу үшін, тауарлардың сапа сәйкестігіне көз жеткізу мақсатында олардың марка, моделі көрсетілген каталогтары және төлқұжат немесе пайдалану жөніндегі нұсқаулық, фотосуреттері.
9. Өтінімді қамтамасыз ету мақсатында әлеуетті өнім беруші ұсынған жалпы сомасының кем дегенде 5%-ы мөлшеріндегі қаражатын төмендегі реквизиттерге енгізуі қажет.

Тапсырыс беруші: «Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті» мекемесі, Түркістан облысы, Түркістан қаласы, Б.Саттарханов даңғылы 29В, БСН 990440008043, HSBKKZKX KZ436010291000010707, Кбе 16 «Қазақстан Халық Банкі» АҚ.

Сатып алынатын жұмыстардың тізімін (қосымша) <http://ayu.edu.kz> сайтының хабарландыру парақшасынан және/немесе Түркістан қаласы, Б.Саттарханов даңғылы 29В мекенжайында орналасқан Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, Ректорат ғимараты, 203-кабинеттен алуға болады.

Сатып алуға өтінімді өткізу орны және уақыты:

Сатып алуға қатысуға баға ұсыныстары арнайы конвертке салынып, тізімделіп, парақшалар бауланып, нөмірленген түрде мөр басылып, хабарландыру жарияланған уақыттан бастап 20 күнтізбелік күн ішінде Түркістан қаласы, Б.Саттарханов даңғылы 29В мекенжайында орналасқан Қожа Ахмет Ясауи атындағы қазақ-түрік университеті, Ректорат ғимараты, 203-кабинетте қабылданады.

Комиссия отырысы болатын күні және уақыты: 23.11.2026 ж. (15:00), 201-кабинет.

«Күлкінің жеңбейтін
дұшпаны жоқ».

Бауыржан Момышұлы

«АРА» — ара болады,
шаққан жері жара болады».

Оспанхан Дүбәкіров

«Күле білу — өмір,
күлдіре білу — өнер,
күлкі болу — өлім».

Сейіт Ненжеахметұлы

31.10.2026

«Айқынның»
сатиралық қосымшасы

ҚҰДАЙ САҚТАДЫ

Бүгін интернет дей ме, сол кереметің аяқ астынан істемей қалды. Үйдегі теріс қарап телефон шұқып отыратындардың беті бермен қарады.

— Ойбай, ұлымыз Әликон кәдімгідей ер жетіпті, — дейді әйелім тандайын қағып.

Бір-бірімізге тура қарамағалы көп болды.

— Сен жасарып кетіпсің, — дедім. Әйелім қуаныштан құлап қала жаздады. Жүгіріп барып айнаға қарады.

— Үйге жөндеу жүргізу керек екен, — деп көзі қабырғадағы жыртық жапсырмаға енді түсті. Балалар бауырларын жаңа көргендей құшақтасып жатыр. Ұзақ жылдардан бері сөніп тұрған теледидар қосылып сайрап тұр.

«Әлемде климат ауысып қиындық туды. Антарктида еріп жер бетінің суға кету қаупі бар. Еуропа қалалары нөсердің астында қалды. Адам шығыны көп» деп шетелдің арнасы қақсап жатыр.

Әйелім жақтырмай, басқа арнаға ауыстырды.

«Жер планетасына бір үлкен метеорид туралап ұшып келеді. Мұны лемдік астрономдар бақылап отыр. Алайда салмағы 100 тоннаны құрайтын алып тас жерге құласа, нағыз катастрофа болмақ».

— Ту, басқа жаңалық қарайықшы, — деп біздің йел келесі арнаны қосты.

Ол мұндай жаңалықтарды жақтырмайды.

«Әлемдік кризис басталды. Осының серінен кейбір мемлекетті қайырышылық жайлады. Аштықтан адамдар түрлі ауруға шалдығып, эпидемия өршіп тұр. Мұның алдын алмаса, қымбатшылық өршиді. Қылмыс көбейеді» деп тағы бір шетелдің арнасы жақсылап айтып еді. йелім жынданып кете жаздады.

— Осылар-ақ ақырзаманды туғызады. Ылғи білгіштер...

Қабағы түйіліп, отандық арнаға бұрап жіберді.

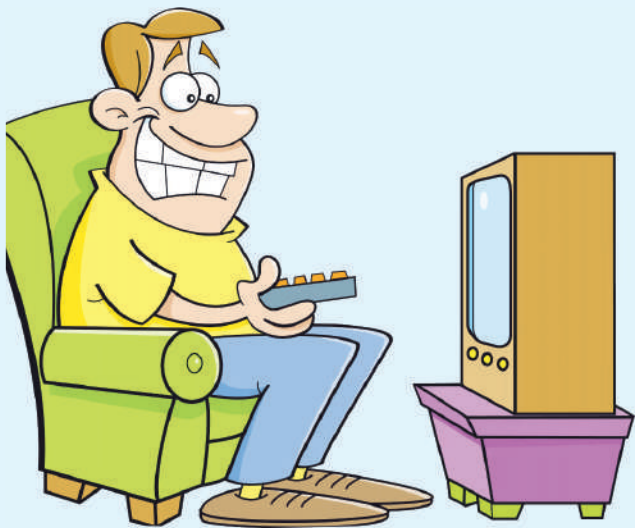
«Қайырлы күн, құрметті телекөрсермендер! Елімізде экономика дамып кетті. Көшеде жұмыссыз жүргендерді көрсек, көзіміз шықсын. Қылмыс құрықталды. Бұзақыларды елден қуып жібердік. Жемқорлар енді қаржы жемейді. Олар үйінде жатып алып нан жейді. Өндіріс орындары күнде ашылып жатыр.

Келесі кезекте ауа райына тоқталайық. Ертең күн детінше нұрлы болады. Түстен кейін қар аралас жанбыр жауып, көшедегі шаң-тозаң басылып қалады. Хабарымыздың соңында сіздердің назарларыңызға «Тойымыз тойға ұлассын» атты фильм-концертті ұсынамыз».

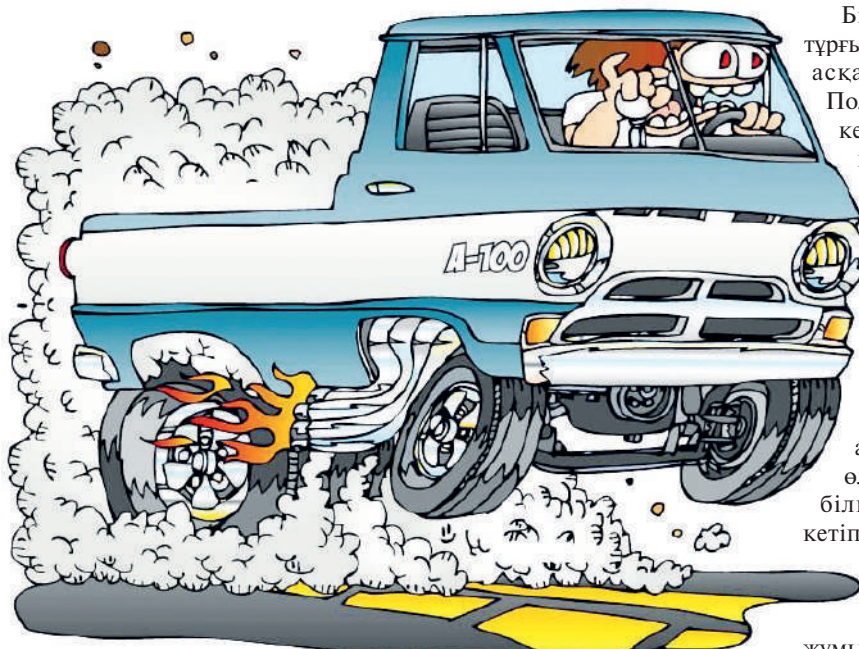
— Құдай сақтады. Қазақстанда туғаным қандай жақсы болды! — деп анасы балаларына мақтанды.

Менде ішімнен қуандым.

Нұрлыбек ЖҰБАТҚАН

АВТОЖАРЫС

Ымырт үйіріле қаланың кең де жарық даңғылына бір топ сүліктей шетелдік көлік жинала қалды. Жан-жақтан жиналған мардымсынған жігіттер миықтарынан күліп, бірінің көлігін бірі көріп, қолдарын ысқылап тұрды. Езуіне шетелдік шылым қыстырған олар төңіректі көк түтінге бөледі. Бір тобы көлік салонынан белгісіз бір сусын алып шығып, талтайып ішіп тұрды. Әлден соң желіккендердің жетекшісі болса керек, біреуі ортаға шығып:

— Кеттік! — деп бұйрық берді.

Сол-сол-ак екен, қалай болса солай ығы-жығы тұрған көліктерге жау қуғандай асығыс мінген жігіттер машиналарын тұрған орындарынан ышқындыра қозғап, сондарына көк түтін қалдырып ызғыта жөнелді. Газды барынша қатты басқандары соншалық, даңғыл бойы азан-қазан болды. Жол жиегінде кетіп бара жатқандар кері шегініп, біреулері шалынып құлап жатты. Кешкі серуен рәсуа болды. Даңғұр-даңғұр дауыс құлақ түндырды.

Шетелдік көлік мінгендер көкпарға түскен шабандоздардай даңғылды бойлап жүйткіп келеді. Бір-біріне сигнал беріп, бірінен-бірі басып озбақ болады. Мұндайда қарсы келе жатқан көлік иелері саскалақтап, жол жиегіне барып тоқтап, алақтап не болғанын түсіне алмай тұр.

Автожарыс ұзап кетті. Кешкі серуенге шыққандар «Уф! Құтылдық па бәлелерден?» дегендей бір-біріне қарап, жайдарылана бергенде кері бұрылғандардың даңғыры келіп жетті. Серуендеушілер мен жолаушылар ығысып, жол босатты. Радиоларын барынша қатты қойып алған автожарысқа түскендер өліп-тірілгендерін түсінер емес, барынша жылдамдықпен заулап келеді. Япыр-ай, мына біреуі жолдан шығып кетер

ме екен? Әй, мына біреуі адам қақпай тоқтамайды-ау шамасы! Кең жазирадалада емес, қаланың қақ ортасында да адам деген машинаны осылай құйғытып айдайды ма екен? Жазым болса қайтеді? Біреуді қағып кетсе не болмақ?

Бірақ қызынып алған «көкпаршылар» ешнәрсені тыңдар емес. Қиқуға қиқу қосып, ызғытып барады. Көлікті игере алмай қала ма, әлде қасақана жасай ма, машиналар бір орнында шыр айналып, сырғып барып жол шетіндегі бордюрге барып ұрынып, қисалаңдап барып зорға тоқтайды. Тоқтаған бойда қайта түзеліп алып, қайтадан сырғыта жөнеледі. Бір орнынан жын қаққандай ышқына қозғалып, сайтан қуғандай безектей жөнеледі. Жер сызып ысқырғаны бар, матордың ышқынғаны бар, оған дыбыс күшейткіштің барынша қосылғаны бар, даңғыл даңғыл болудан қалды. Құдды бір шетелдің атыс-шабыс киносы ма дерсіз. Құлақ бітіп қалды. Осындай да азан-қазан болады екен-ау.

Көкпабатты үйлердің тұрғындары терезелерін жауып алды. Сегізінші қабатта тұратын бір тұрғын қылтимадан айкай салды.

— Тоқтатсандаршы! Неткен бейбастық бұл? Ұйқы бересіндер ме, жоқ па?

Екінші қылтимадан да бір жартылай жалаңаш төбе көрсетті. Ол қолына ту ұстап алыпты. Сол туды әрі-бері бұлғайды.

— Онбағандар! Тәрбие көрмегендер! Қоясындаң ма, жоқ па? Қазір полиция шақырамын! — деп айкай салған оның дауысын ешкім естіген де жоқ.

— Ойбай, халқым! Ауа жоқ! Түншығып өліп барамыз. Жедел жәрдем шақырыңдар! Жедел жәрдем деймін...

— Өлді! Өлді! Жедел жәрдем! Жедел жәрдем!

Бірақ көкпабатты үйлердің тұрғындарының айкайына құлақ асқан бір пенде табылмады. Полиция біткенді жер жұтып кеткен бе, біреуі келіп төбе көрсеткен жоқ. «Көкпаршылар» таң бозына дейін білгендерін жасап бакты. Сілікпелері шығып шаршады ма, әлде сабақтарына бара ма, кім білсін, көкпар сап тыйылыпты. Тек бір көлік қана даңғылдың қақ ортасында төрт аяғы төрт жақтан келіп, аударылып жатыр. Ішіндегі өлі ме, тірі ме, жан баласы білмейді. Жүргізушіні алып кетіпті. Еріккен жұртқа ермек керек, аударылған көлікке үңіле қарап, долбар жасап тұрған адам көп. Япыр-ай, жұмыстарына бармай ма екен?

«Көкпар» бірнеше күнге созылды. Тұрғындардан ұйқы қашты. Түн баласы ұйқы көрмегендіктен, алды жүйке ауруына ұшырай бастады. Ауруханаға жедел жәрдеммен түскендер қаншама?

Тұрғындар ақылдаса келе қала әкіміне, қалалық ішкі істер басқармасына, прокуратураға арыз жазды. Бірақ жуық маңда жауап бола қойған жоқ. Жұрт сарыла күтті. Бір хабар келсе, бұйырмасын. Күтуден жалыққан тұрғындар құзырлы органдарға лек-легімен бара бастады. Қанша барса да маңдайы тасқа соғылып қайтады.

Ақыры «көкпаршылардың» мұншалықты даңдайсынуының сыры ашылды. Зерттей келсе, сұрастыра келсе, олардың барлығы да әкімқаралардың, бай-бағыландардың, прокурор, полиция бастығының балалары болып шықты. Бұларға тыйым бола ма? Қайта қой деген сайын ерегесе, құтырына түспей ме? Қазір де олар ымырт түссе, кең даңғылға келіп, жарыс ұйымдастырады. Шаршап-шалдықса, қымбат мейрамханаларға кіріп, сауық-сайран құрады. Әй дейтін әже, қой дейтін қожа болмағандықтан да білгенін істейді.

Тентектерге тыйым болмайтынын білген соң тұрғындар басқа амал жасай бастады. Сондағы ойлап тапқандары пәтерлерін едел-жедел сатып, басқа шағын аудандарға көшіп кету еді. Амалдың жоғынан қымбат пәтерлерін өткеніне сата бастады. Арзан пәтер іздеп жүргендер әуелгіде қуанып қалғанымен, олар да қазір бармағын тістеп отыр.

— Тек кедей-кепшікке ғана жүретін мұндай заңы бар болсын! — деп шар қақсаған қала тұрғындары шеруге дайындалып тұрған көрінеді. Әй, қайдам, біразы сотталады-ау...

Сабырбек ОЛЖАБАЙ

ТЕНТЕК КӘДЕ

— Шырағым! Той ұйымдастыру орталығы осы ма?
— Осы! Осы! Келіңіз! Төрлетіңіз!
— Балам үйленіп, той жасағалы жатыр едік. Тойдың қызықты өтуі асабаға тікелей қатысты ғой, шырағым. Маған тойды жандырып жіберетін асаба керек.
— Ондай асаба бізде бар. Тіпті пішен. Тойыңызды түрлендіріп тамаша етіп өткізіп береріне бәс тіге аламын. Алдын ала ақысын төлесеніз, боқысын шығарамыз.
— Боқысы несі тағы?
— Сөздің реті ғой, ақсақал. Тойды мынаушкий етіп өткізіп береміз деген сөз ғой.
— Ә! Осы сендер қайдағы жок сөзді қайдан тауып ала қоясыңдар? Жә, сонымен, маған қай асабаны ұсынғалы отырсың?
— Мына Тойболды деген азамат мықты тамада. Бұл қалада бұдан асқан тамада жок. Кассаға ақшасын төлеп, тойдың қай күні, қай тоиханада өтетінін жазып кетіңіз.
— Тойболды тойда келгендерді екі езуі жыртылғанша күлдіре ала ма?
— Күлдіреді.
— Бұл тойдың керемет қызықты өткенін білдіреді ме?
— Білдіреді.
— Бұл бала билік қолына тиген соң ойына келгенін оттап, бүлдірмей ме?
— Бүлдіреді. То-есть, бүлдірмейді. Есесіне жұртты ішегі қатқанша күлдіреді.
— Ендеше осы балаға тоқтадым.
— Кам жеменіз, ақсақал! Бәрі де шики-шики болады.
— Шықы-шықы деген не?
— Шықы-шықы емес, шики-шики деймін. Ол — кереметтен де керемет деген сөз. Той басталды. Ортаға жүлқынып асаба шықты. Сөзге шөліккеп қалған ба, Тойболды жұртшылық «кой, болды енді» дегенше аузы көпіріп тоқтаусыз сөйледі. Бұдан соң ортаға жас жұбайларды шақырды. «Жар-жар» айтылып, жігіт пен келін көпшілікке бас иіп, асабаның айтқан жеріне тоқтай қалды. Тойболды жас келінге сәлем салдырып еді, Сәндігүл бетін шымшылады.
— Осында келіннің әкесі мен анасы, бауырлары отыр. Келін өз әкесіне, бауырларына сәлем салушы ма еді? — деп күңк етті.
— Жә, босқа ашуланбаңыз, бұл тойдың ырымы ғой, — деп жанындағы әйел басу айтып еді, Сәндігүл өршеніп кетті. Бір кезде Тойболды ортаға жаңа құдаларды шақырды. Оның айтуы бойынша екі құда екі жаққа ұзаққырап шегініп, сол тұрған жерлерінен жүгіріп келіп құшақтасуы керек екен. Асаба айтса, заң! Екі құда

екі бұрышқа барып біріне-бірі қарама-қарсы жүгіремін деп біреуі шалынып, омакаса құлады. Оны тұрғызамын деп жұрт үймелеп қалды.
Осыдан соң тамада «Тентек кәде» деген ойын ұйымдастырды. Бұл ойынның шарты бойынша жаңа құдалар бірін-бірі сөзбен іліп, сын салағымен атқыласуы тиіс екен. Жаңа құдалардың шыдамдылығын сын таразысына салатын бұл ойынның ережесі де онып тұрған жок еді. Бірін-бірі әлі толық біліп болмаған құдалар қайткенде қарсыласын ызаландыруы керек. Соған шыдаған шыдады, шыдамаған сыннан құлады. Ойын қызып жүріп кетті.
Келін жақтан тойға келген Салкынбек содырлардың сойынан еді. Ол анау-мынау ойынды көтере алмайтын. Мына біреу ежірейіп бірдеңе деп күңкілдейді. «Қайдан келген алқашың?» деп айқаптағы жынына тиіп діңкілдейді. Мұндайға шыдайтын Салкынбек пе, қарсыласын салып қалды. Ол жалп етіп құлап, талып қалды. Тойшыл топ ережесіз төбелес көріп отырғандай орындарынан тұрып, жер тепкілеп, ысықырып, залды азан-қазан етті.
Бұл кезде жаңа құданы «жедел жәрдем» зембілге салып алып кетіп бара жатыр еді.
— Бүйткен кәделерің құрып кетсін! — деп Сәндігүл ернін сылып еткізді.
— Осы күнгі асабалардан-ақ тойып біттім. Қазақтың салтында жок қайдағы-жайдағы әлденелерді тауып алады. Әй, бұрынғы ата салтымызбен өткізсек болмас па еді тойды? — деп Ынтымак күйінді.
— Осы асаба, тамада дегендерден-ақ көресіні көріп біттік. Аңадағы бір тойда жас келін атасына қасықпен торт жегіземін деп жасанды тістерін түгел сыпырып түсіріп еді. Мынау одан да өткен тамаша болды, — деп Нұртай қарқ-қарқ күлді.
— Тойға да қорқып баратын заман туды ғой, — деп Жағыпар шақшасын алып тізесіне сокқылады.
Одан соң той той болмады, балашаға жеп кетті. «Тағы бір кәденің көкіріне ұшырап, біз де таяк жеп қалмайық» деп ойлаған көпшілік біртіндеп тарай бастады.
Той иесі Мактабек «мыналар той кәдесін бермей кетіп бара жатыр ғой» деп ойлағанда сылқ етіп құлады. Бетіне су бүркіп еді тұрмады. Екі бетін шымшылап еді, тұрмады. Содан соң амал жок, жедел жәрдем шақырылды.
Мактабек аурухана палатасында «асаба, асаба!» деп ояңды. Дәрігер оған «Тентек кәде» деген диагноз қойды.

С.ОЛЖАБАЙ

— Жауынгер Жолболсынов!
— Мен!
— Саптан шык!
— Құп болады!
— Сен бүгін атқораға барасың.
— Кеше де сонда барып едім ғой. Басқалар да барсыншы.
— Доғар! Жап аузыңды! Командир бұйрығы талқыланбайды, орындалады! Он бес тәулікке сұранып тұрсың-ау, Жолболсынов!
— Жок, командир жолдас!
— Ендеше бұйрықты орында!
— Құп болады!
— Міне, тап осылай! Мені ашуландырмандар! Бұйрықты бұлжытпай орындайтын болындар. Қиқаңдағандарың он бес тәулікке камаласындар. Түсінікті ме?
Рота жауынгерлері шу ете қалды.
— Түсінікті!
Сол күні капитан Досанов жауынгерлерді жинап алып, батальон командирі Тұрғанбаевтың тау койнауындағы саяжайын тазалатты, жөндеуден өткіздіртті. Бір жақсысы, жауынгерлерге жүде жақсы болды. Еркінсіп, аунап-кунады. Тамақты да қалағандарынша жеп, ішті.
Алдыңғы жолы Жолболсынов бір топ жауынгермен бірге тағы бір командирдің атқорасын тазалап қайтқан. Мұны естіген қарулас достары атқора тазалағандарды мазакка айналдырып еді. Тағы да мазакка ұшырап қаламын ба деген Жолболсыновтың тартыншақтап тұруының осындай сыры бар еді. Бірақ батальон командирінің аты батальон командирі! Жәрдемге барғандар жетісіп қалды. Командирдің жомартсынғаны соншалық, қайтарда жауынгерлерге шапаптан да дөмауыз тигізді.
Бірақ күнде майшелпек қайдан бола берсін?! Күнделікті жаттығу, саяси сабак, сапта жүру, атыс қаруларының қыр-сырын үйрену, күзетте тұру сияқты бітіп болмайтын

қарбаластар жауынгерлерді шыңдай түсті.
Досанов! Бұл Досанов нағыз қызылкөздің өзі! Жауынгерлердің қакканда қанын, сокканда сөлін алады. Темір командир! Жауынгерлерді тырп еткізбейді. Өткенде қыңқылдаған бір жауынгерді бір ұрып шалқасынан түсірді. Тағы бір «қыңырдың» денесіне қызған үтік басып, тәубесіне келтірді. Осыдан соң мықты-мсыңған жауынгерлер жым болды. Тек осындай қосымша тапсырмалар болғанда ғана жауынгерлер еркінсіп қалады.
Бүгін өте жауапты күн. Н. әскери бөлімшесінің жауынгерлері ұшақтан секірулері керек. Бұдан бұрын да олар зеңгір аспанға сан мәрте көтеріліп, сонау заңғар биіктен төменге қарай талай мәрте құдилаған. Несі бар, бүгінде қарғиды.
Шағын ұшақ көк аспанға ойнап шыға келді. Әрі-бері қайқандап, ойқыш-ұйқыш өрнек салды. Біресе көкке тік шаңшылып, шалқалап аунап түсті. Біресе төмен қарай құдилап барып, көкке қайта тырмысты. Десанттардың ішек-қарындары солқылдады. Құсқысы келіп, локсығандары да жетерлік еді. Бірақ Досанов десанттарды осылай мықтап тәрбиелемесе Досанов бола ма? Ұшқышқа осылай тапсырма берген де өзі.
«АН-2» аспанда айқұш-ұйқыш өрнек салып жүріп ақыры бағытын түзеді. Межелі жерге келгенде жауынгерлер отырған бөлмеде қызыл жарық жанды. Бұл «секіре беріндер» деген белгі болатын. Бұйрық келгенде бұғып қалатын Досанов па, дереу команда берді.
— Секіріңдер! Болындар жылдам!
— Жолдас командир!
— Жап, аузыңды, секір деген соң секір!
Командирдің жан дауысы шықты. Ұрыста тұрыс бар ма? Айқара ашылған ұшақ есігі алдына десанттар үймелеп қалды. Алғашқылары секіріп те кетті. Олар құдилап бара жатты. Әлден соң Досановтың

шыңғырған дауысы ұшақты теңселтіп жіберді. Бұл жолы десанттарға ұшаққа мінерде секіреміз деген команда берген жок болатын. Жаттығып жатқан жерінен қуып келіп, ұшаққа малша тиеген. Сондықтан жауынгерлер парашюттерін кимеген еді. Командирдің зілді бұйрығынан олардың есі шығып, қалай секіріп кеткендерін білмей де қалған.
Ұшақ айналып жер бауырлай келіп қонғанда жайрап жатқан он шақты десантты көрді. Асығыс шешім дегеннің соны осы. Досанов жынданып кете жаздады. Бірақ бұйрық берген өзі емес пе? Енді өз сорынан көреді-дағы. Алайда кемшілігін бірден мойындай салатын Досанов па, түрлі дәлел арқылы жан-жағына қорған соғып алыпты.
— Менің бұйрығымды тыңдамай өздері секіріп кетті, — дейді комиссия алдында.
Япыр-ай, кім екен жанын жерге тастай алмай жүрген? Өтіріктің де қисыны болмаушы ма еді? Олар командирлері қатаң бұйрық берген соң ұшаққа амалсыз мінген еді. Не үшін ұшып шыққандарын әуелі білген де жок. Бұрын ұшақтан секірттерде парашюттерін тексеріп алушы еді. Парашюттің белдіктері дұрыс қалалған ба, жок па, оны да мұқият тексеретін. Бұ жолы қандай сайтан түрткені белгісіз, жау шапқандай асықтырды емес пе? Осыған көрінген екен де.
Досанов бүгін дел-сал болып отыр. Әскери қызметке келгелі қолына шексіз билік тиіп еді. Жауынгерлерді бір шыбықпен айдайтын. Оларға ойына келгенді істеп бакты. Ал енді не болды? «Көп асқанға — бір тосқын» деген осы болар?
Капитан жаман түс көрді. Ұшақтан парашютсіз секірген жауынгерлерінің арасында өзі де құдилап барады екен. Шыңғырып ояңды.
Әй, оңбай құлайсың-ау енді, капитан мырза!

КҮЛКІ КЕРУЕНІ

ЖАТЫНАТАР ЖАҚЫТПАП

Ап жемейтін,
Ащы шоптің
Шыққанынан,
Шықпағаны жақсы ма?
Шықпағанынан
Шыққаны жақсы ма?

Домбай мен Омбай
Дойбы ойнады,
Омбай оңбай ұтылып,
Омбайлады.

Ойбайлаған
Омбайға
Домбай қой-қойлады.

Ауым-сауым,
Ұйла-тұйла,
Салдыр-салақ,
Бұл кім?
Кеп тұр күлкім.

Жып-жисақы,
Тап-таза,

Туп-түзу.
Бұл кім?
Ұқыпты болуға ұмтыл!

Мамам
Банан берді.
Бананды маған бермей,
Оған берді.
Оған бермесе,
Ойбайлап дау іздейді.
Банантың қазақшасын
«Мәуіз» дейді.

Табанымнан
Тік тұрдым.
Ботқаны отқа қойып
Бұқтырдым.
Бұқтырып қойған ботқам
Бытбырық болп,
Түбі күйді.
Әбігерге түсіп
Әрі-бері жүрді де,
Дәрігерге
«Дәрі бер!» деді.
Дәрігер дәрі беріп,
Бәрін емдеді.

31 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

Театрлар жаңа маусымын ашып, бірінен соң бірі тың қойылымдарын ұсынып, көрерменді қуанытып жатыр. Соның бірі – Астана қаласының Музыкалық жас көрермен театрында премьерасы өткен «Ана жолы» пластикалық-музыкалық спектакль-перформансы. Өмірден алынған оқиғаларға негізделген туынды ана мен қыздың қарым-қатынасын, әйелдің арманы мен өмірлік таңдауын арқау етеді. Мұнда әртүрлі тағдыр иелерінің өмірі арқылы бүгінгі қоғамдағы өзекті мәселелер қозғалады.

Сымбат БАУЫРЖАНҚЫЗЫ

Спектакльдің негізгі желісі Саналардың жүріп өткен жолы мен сол өмірге қыздарының көзқарасы төңірегінде өрбиді. Кейіпкерлер аналарының тағдырын ой елегінен өткізіп, олардың орнында болса қандай шешім қабылдайтынын таразылайды. Бірі анасының өмірін қайталағысы келмесе, енді бірі оның бастан өткерген қиындықтарын түсінуге тырысады. Ал тағы бір кейіпкер анасының жастық шағына оралып, сол кездегі арман-тілегін білгісі келеді.

АЛЫП КАШУДЫҢ КӨЛЕҢКЕСІНДЕГІ ТАҒДЫР

Қойылым авторы әрі режиссері Інкәр Каримова үшін бұл тақырыптың маңызы аналардың өмірін баяндаумен ғана шектелмейді. Ол сахнаға шыққан әйелдер тағдыры арқылы бүгінгі жас буынның дүниетанымын, олардың өмірге деген көзқарасын және өз болашағына қатысты ұстанымын көрсетуді мақсат еткен. Әсіресе аналардың бастан өткерген оқиғалары қыздарының мінезі мен таңдауына қалай әсер еткеніне назар аударған. Сонымен бірге режиссер ана бейнесіне қалыптасқан түсініктен өзгеше қырынан қарап, оның да өз арманы мен ішкі әлемі бар адам екенін көрсетуді маңызды санайды.

– Спектакльдегі шығармашылық құрамның айтқысы келгені – жалпы аналарымыздың тағдырлары арқылы біздің буынымыздың көзқарастарын көрсету және аналарымыздың өмірлері бізге қандай ықпал еткенін, біз, әйелдер, қандай өмір қалайтынымызды көрсету. Аналарымызды, аналарымыздың образын қыр-сырымен көрсете

Жеті тағдырдың ЖАН сыры

білу, оларды түсіне білу. Аналарымыз да өмірінде бірінші рет ана болып жатыр. Олардың да ішінде кішкентай қыздар отырғанына көз жеткізу. Және осыны біле тұра, оларға түсіністікпен, мейіріммен қарау, сүю және басқа адамдарға да соны жеткізу маңызды, – дейді Інкәр Каримова.

Қойылымдағы оқиғаның бірі – алып кашудың құрбаны болып, өз еркінен тыс тұрмыс құрған әйелдің тағдыры. Өмірдің ауыртпалығын бастан өткерген ана қызының өзі жүрген жолмен жүруін қаламайды. Сондықтан оны білім алуға, тұрмысқа шығуға асықпауға, ең алдымен өз болашағын ойлауға тәрбиелейді. Кейін қызы бойжетіп, әйелдердің құқығы мен еркіндігін жақтайтын феминистік көзқарасты ұстанады.

Тағы бір оқиғада ана мейірімсіз өскен қыздың өмірі баяндалады. Бала күнінде анасы тастап кеткен кейіпкер әкесінің тәрбиесінде өседі. Алайда есейген сайын өзге қыздармен тіл табысу, достық қарым-қатынас орнату оған қиынға соғады. Осы арқылы қойы-

лымда балалық шақтағы жан жарасы мен отбасындағы қарым-қатынастың адам өміріне тигізетін әсері көрсетіледі.

Спектакльде тұрмыстық зорлық-зомбылық, әйелдің жеке еркіндігі, қоғамның қыз балаға қоятын талаптары да назардан тыс қалмайды. Қыздардың білім алуы, арманына ұмтылуы, өз болашағына қатысты шешім қабылдауы мен отбасылық міндеттердің арасындағы қайшылықтар кейіпкерлер тағдыры арқылы ашылады.

ҚОЙЫЛЫМНЫҢ ЕРЕКШЕЛІГІ – САХНАЛЫҚ ШЕШІМІ

Шығармаға арқау болған жеті оқиға да өмірден алынған. Оларды жинақтап, сахналық туындыға айналдыру барысында режиссер әйелдер мен қыздардың бастан кеш-

кен қиындықтарына тереңірек үнілген. Әсіресе зорлық-зомбылыққа ұшыраған жандардың жан жарасын көркем шығарма тілімен жеткізу оңай болмаған. Өмір шындығы мен театр өнерінің көркемдік талаптарын ұштастыру шығармашылық ізденісті қажет еткен. Осы жұмыс барысында режиссерді әйелдердің ауыр жағдайларға төтеп беріп, өмір сүруге деген жігерін жоғалтпауы ерекше толғандырған.

– Психологиялық тұрғыдан маған бұл пьесаны жазу қиынға соқты. Өзім қыз болғандықтан, барлығын жүрегіме қатты жақын алдым. Мысалы, зорлық-зомбылық көрген қыздардың оқиғаларын оқығанда, оларды бір көркем дүниеге айналдыру қиын болды. Өйткені мұндай қорқынышты жағдайды қалай көркем шығармаға айналдыруға болады? Мен үшін осы уақытқа дейін шешілмеген мәселе бар: шындықты барынша шынайы жеткізгім келеді, бірақ театрдың өз тілі, өз драматургиясы бар. Осы

екеуін біріктіру оңай болған жоқ. Әйел ретінде мен олардың қаншалықты мықты екенін түсіндім. Осы оқиғалардағы әрбір әйел, анасы туралы әңгімелеген әрбір қыз, өз тағдырымен бөліскен аналар – барлығы да өз үнінің естілуіне, еңбегі мен өмірінің бағалануына лайық, – дейді режиссер.

«Ана жолының» тағы бір ерекшелігі – оның сахналық шешімінде. Қойылымда жеті актриса жеті түрлі тағдырды баяндайды. Әрқайсысының жеке монологы бар. Кейіпкерлердің ішкі толғанысы мен жан дүниесіндегі қайшылықтар тек сөз арқылы емес, музыка, би және пластикалық кимылдармен де жеткізіледі. Кей тұста сахнадағы қозғалыс сөздің

орнын басып, оқиғаның эмоционалдық әсерін күшейтеді.

Спектакль барысында актрисалар көрермендермен тікелей байланыс орнатып, оларға сұрақтар қояды. Осылайша, сахнада көтерілген мәселелер залдағы көрерменді де ойлануға жетелейді.

Қойылымда ана бейнесі тек отбасының қамын ойлайтын жан ретінде ғана емес, өз арманы, өкініші, қалауы мен өмірлік таңдауы бар жеке тұлға ретінде көрінеді. Аналардың да бір кездері арман қуған жас қыз болғаны, олардың да өмірден өз орнын іздегені әр оқиғада әр қырынан ашылады.

ДРАМАТУРГИЯҒА МЫҚТЫ ӘЙЕЛ БЕЙНЕСІ КЕРЕК

Режиссердің пайымдауынша, әйелдердің өз тағдырын өзі баяндауына мүмкіндік беру – қазіргі қазақ драматургиясы үшін маңызды бағыттың бірі. Өйткені сахнадағы әйел бейнесі көбіне біреудің анасы, жары немесе қызы ретінде көрініс табады. Ал оның жеке тұлға ретіндегі ішкі әлемі, арманы мен мұраты әрдайым шығарма өзегіне айнала бермейді. Інкәр Каримова қоғамда әйелдердің өмірі мен еркіндігі туралы ашық әңгіме өріс алып келе жатқанын оң өзгеріс деп бағалайды. Оның түсінігінде мұндай шығармалардың міндеті – әйел мен ер адамды бір-біріне қарсы қою емес, бұрын назардан тыс қалған тағдырларға көңіл бөлу.

– Қазақ драматургиясына мықты әйел бейнелері қажет. Ол біреудің анасы, біреудің әйелі немесе қызы ғана емес, оқиға әйелдің өзінің төңірегінде өрбуі керек. Мұндай шығармаларды өте сирек кездестіреміз. Тіпті әйел туралы қойылымдардың өзінде оның тағдыры ер адамға қатты тәуелді болып жатады. Әйелдерге өздері туралы айтуға көбірек мүмкіндік беру керек. Біздің қоғам әйел еркіндігі туралы ашық әңгімеге біртіндеп дайын болып келеді. Бес жыл бұрынғы уақытпен салыстырсақ, бүгінде феминистік көзқараспен түсірілген фильмдер мен қойылған спектакльдер бар. Мұны жақсы үрдіс деп санаймын. Бұл әйелдер мен ер адамдарды бөлу емес. Керісінше, бұрын жеткілікті көңіл бөлінбеген әйел тағдырына назар аудару. Меніңше, мұның қоғамға тигізетін әсері оң болады, – дейді Інкәр Каримова.

«Ана жолы» – әйелдің қоғамдағы орны мен жеке таңдау еркіндігін қозғайтын шығарма. Қойылым көрерменді өз анасының өміріне, оның бастан өткерген қиындықтары мен орындалмаған армандарына басқа қырынан қарауға шақырады. Әр кейіпкердің тағдыры арқылы әйелдің өз өміріне қатысты шешім қабылдау құқығы, ұрпақтар арасындағы түсіністік пен адамға деген құрмет мәселесі алға шығады.

AMANAT
MEDIA GROUP

AIQYN

Меншік иесі – «Айқын-Литер» ЖШС

Директор –
Талғат ЕШЕНҰЛЫ

Бас редактор –
Амангелді ҚҰРМЕТ

Гүлзина БЕКТАС –
Бас редактордың
бірінші орынбасары

Мадияр ТӨЛЕУ –
Шығарушы редактор

Елдар ҚАБА –
Секретариат меңгерушісі

АЙМАҚТАҒЫ ТІЛШІЛЕР:
Абзал АЛТЫНБАЙҰЛЫ –
Ақмола облысы
Алтынай БАУЫРЖАНҚЫЗЫ –
Алматы қаласы
Саятхан САТЫЛҒАН –
Жамбыл облысы
Әдебиет БЕЛГІБАЙҰЛЫ –
Қарағанды облысы
Назғұл НАЗАРБЕК –
Шымкент қаласы
Ербақыт ЖАЛҒАСБАЙ –
Қызылорда облысы
Бәні ЖАНҰЗАҚ –
Атырау облысы
Эльмира ЖҮРСІНБЕКҚЫЗЫ –
Абай облысы

«АЙҚЫН» ГАЗЕТІНІҢ
ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ:

Кәсіпорындар,
мекемелер үшін – 15102
Зейнеткерлер,
соғыс ардагерлері үшін – 55102
Жеке жазылушылар үшін – 65102

ЖАРНАМА БӨЛІМІ:
8(701) 675-42-14, 8(7172) 72-95-31
reklama.aikyn@gmail.com

ЖАЗЫЛУ ЖӘНЕ ТАРАТУ БӨЛІМІ:
8(777) 804-61-32
podpiska.alt@gmail.com

Газет аптасына 3 рет шығады

Газет «Айқынның»
компьютер орталығында беттелді

ЖАЛПЫ ТАРАЛЫМЫ: 40 000

Тапсырыс №4808
Астана қ. «Медиа-холдинг «ERNUR» ЖШС
Сілеті көшесі 30,
тел: 8(7172) 99-77-77
Алматы қаласы, «Алматы-Болашақ» АҚ
Мұқанов көшесі, 223 Б
Шымкент қ. «ERNUR-print» ЖШС,
Әлімқұлов көшесі 22,
тел: 8(7252) 53-06-66, 54-07-47 ішкі 114,